БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

1925 чылдан үнделеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүдеринин органы

1972 ЧЫЛ. ИЮЛЬ 18 ВТОРНИК № 167 (8935)

Өртээ 2 кеп

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң мурнакчы малчыннарының бирээзи Н. А. Чимбии . бо чылын бодунга быжыглаан төрүүр чүе өшкүге онаштыр 111 апайны менди ап, оларының баш санындаа 1 кг 376 грамм дүктү кыргып алган. Николай Артынаевич амгы үеде кадарган малының чайгы семиртилгезин чедиишкиниг чорудуп турар.

ЧУРУКТА: мурнакчы малчын Н. А. ЧИМБИИ хостуг шагында.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

АЪШ-ЧЕМ ҮЛЕТПҮРҮ ЧАРТЫК ЧЫЛДА

Республиканың аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери чоннуң хереглел барааннарын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле бо чылдың баштайгы чартыгында элээн ажылдарны кылып боттандырган. Продукция сайгарарының планын ниитизи-биле 101,7 хуу күүсеткен. Планда көрдүнгенинден ажыр 55 тонна эзөтти, 39 тонна колбаса кылыгларын, 23 тонна саржагны, 68 тонна чалаң сүттү болгаш 239 тонна хлеб болгаш булочка кылыгларын бүдүрген.

Чартык чылда Кызылдың эзт комбинады багай эвес ажылдаан. Бүдүрүп турар продукцияның шынары эжижээн, стандартка дүүшпес продукцияның саны эвээжээн. Бо чорукту инженер-техниктиг ажылдакчыларның талазындан контрольду күштелдиргениниң түннелинде чедип алган. Кызылдың хлеб заводунуң бүдүрүп турар продукциязының шынары эжижип турар. Эзт комбинады цехтерни болгаш дериг-херексилдерни чаарты кылып турарының ачызында бүдүрүлгениң санитарлыг байдалы эжижээн.

Аъш-чем үлетпүрүнүң эргелели Хову-Аксы суурда болгаш Ак-Довуракта хлеб заводтарын чаарты тудуп эгелээн, оон түннелинде бир хонукта ол бүдүрүлгелерге хлеб быжырары 17 тоннага көвүдээр аргалыг болур. Ол чорук ук черлерниң ажылчы чонун бо продукция-биле долу хандырар арганы бээр.

Кызылдың сүт заводунуң ажылчыннарының күш-ажылының байдалын эжижидип турар. Цехтерде вентиляцияны кылган, оон ачызында чогуур температура болгаш агаарның шыгы тургустунган. Заводта 10 муң литр ишкир чаа сепараторну база тургускан, ынчангаш продукция ажылдап кылыышкынынга чарыгдаар үе 5 шакка кызырылган, сүт хүлээп алыр цехтиң дериглерин чаарты кылган, мороженое ажылдап кылыр талазы-биле чаа шугумну кылган.

Аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде коммунистиг ёзу-биле медерелдиг ажылдап, бедик үлегер-чижекти көргүзүп турар мурнакчыларның саны өскен. Оларга Күш-ажылдың Кызыл Тук орденинин эдилекчизи эш Иргит (эзт комбинады), «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле шаңнаткан эш Старцева (колбаса цеги), хлеб заводунуң быжырыкчылары эштер Сат болгаш Зименина, сүт заводунуң ажылчыннары эштер Солодянкина, Добрынина болгаш өске-даа он-он кижилер хамаарыр.

Оон-биле кады аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылында улуг четпестер болгаш чедир ажыглавайн турар курлавырлар кайы хөй. Бо чылдың баштайгы чартыының планныг даалгаларын Чадааананың саржаг заводу, Хову-Аксының болгаш Кызылдың хлеб заводтары, пиво база балык заводтары күүсеттээн. Бо бүдүрүлгелер ниитизи-биле 133 муң рубльдиң продукциязын чедир сайгарбаан. Эрткен чылдың ол-ла үезинге деңнээрге Кызылдың хлеб заводу кондитер кылыгларын 64 тонна эвээшти, а пиво заводу эзиртпес суксуннарны 7 муң декалитр эвээшти бүдүргени канчап-даа таарышпас.

Кызылдың болгаш Хову-Аксының хлеб заводтары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле 6 айларның планын чедир күүсетпээн. Аъш-чем үлетпүрүнүң бүгү хлеб заводтары, ол ышкаш Үстүү-Енисейниң балык заводу ажыл төлевиринге чарыгдалды улгаттырган, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң өзүлдезин чогуур деңнелге чедирбээн.

Кызылдың хлеб заводу дыка үр үениң иштинде бичежек калачинтерни бүдүрбейн келген, печенье болгаш пряникти база хөйну чедир бүдүрбейн турар. Чоннуң пивога, эзиртпес суксуннарга, мороженоеге хереглелин чедир хандырбаан, ааржы, эзжегей чижектиг савалаан продукцияларны эвээшти бүдүрүп турар. Кызылдың хлеб заводунуң булочка кылыгларының ассортиментизи кызыы. Стандартка дүүшпес продукцияларны бүдүрер чоруктуң фактылары ам-даа илереп турар.

Кылыгларны бүдүрериниң технологтуг чорудуушкунунга ведомство аайы-биле контрольду Кызылдың хлеб, пиво, сүт заводтарында кошкак тургускан. Хлеб заводунда кондитер кылыгларының шынары бансыраан, оон түннелинде бо чылдың баштайгы чартыында эрткен чылдың ол-ла үезинден 13 тонна хөй кылыгларны брактаан. Аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери садыг четкизинче хлеб, сүт продуктулары, эзиртпес суксуннар чорудар даалгазын үзүп турарының чижектери бар.

Кызылдың сүт, пиво заводтары, Чадааананың хлеб заводу бүдүрүлгеде бар күчүлерни багай шиңгээдип ап турар. Сүт заводунда мороженое бүдүрер шугум анаа туруп турар, а пиво заводунда шилге пиво кудар шугум ийи чыл иштинде ажылдавайн келген. Эзиртпес суксуннар кудар автоматтыг шугум база ажылдавастаан, ынчангаш бо чымыштыг ажылды ам хол-биле кылып турар. Мындыг чоруктар план ёзугаар баш удур септелгелерни кылбайн турарындан, ажылчыннарның мергежилиниң чавыс болуп турарындан болу берген. Ол ышкаш хөй бүдүрүлгелерде чаа, сайзыраңгай дериг-херексилдерни шиңгээдип албайн, технологияны болгаш күш-ажылдың организастаашкынын чавыс деңнелге тургускан чоруктар четпестерниң кол чылдагааны болуп турар.

Үстүнде айытган сан- чурагайлардан ап көөрге, республиканың аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары моон-даа эки түннелдерлиг ажылдап болурунуң аргалары бар деп чүве илдең-дир. Кол-ла сорулга болза кижилер-биле ажылды эжижидери, чаа чүүлдерни калбаа-биле нептередири, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының принциптерин чайгылыш чок боттандырары, экономиктиг идиг бериишкининиң маптапшаңнаар аргаларын ажыглаары болгаш ажыл-херек дээш кижи бүрүзүнүң хууда харыысалгазын бедидери болур.

ШЕКПЭЭРЖИЛЕРНИҢ ЧЕДИИШКИНИ

Партияның XXIV съездизинин шиитпирлерин амыдыралга боттандыр, ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чылын чедиишкиннерлиг уткуур дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришиннаан, Барыын-Хемчик районда «Шекпээр» совхозтуң ажыл-ишчилери тоску беш чылдың ийиги чылының бирги чартыында багай эвес көргүзүглерни чедип алган.

Совхозтуң ажыл-ишчилери чартык чылда күрүнеге мал продуктуларын садар планын ажыр күүсеткен. Тодаргайлаарга: күрүнеге эзт садарын 109 хуу, сүттү — 114, дүктү 143 хуу күүсеткен. Ынчангаш ажыл-агый районнуң өске ажыл-агыйларындан дээре көргүзүгү чедип алган, партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чедип ап, чартык чылдың түннелинде тиилекчи болган.

Совхозтуң Биче-Тей салбырында Ооржак Кан-оолга удуртган хөйжу бригада чартык чылда өскелерге бодаарга төрүүр чүе баш хойга онаштыр бедик көргүзүгү чедип ап, партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң хойжу бригадалар аразында шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Хойжулар Ооржак Седип, Ооржак Доржу, Ооржак Успун-Дагбы, Куулар Сераа олар төрүүр чүе баш хойга онаштыр чүе хураганны камгалап алганнар. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге малдың баш саны база элээн өскен. Совхозтуң Суг-Кажаа сүт-бараан фермазының коллективи база багай эвес ажылдаан. Ылаңгыя саанчылар Рая Бакчыл, Александра Саая оларның көргүзүглери бедик. Инек кадарчысы С. Дикчит-оол, сарлык кадарчылары Ооржак Тараачын, Монгуш Маргыс-оол, чылгычылар Ооржак Демир-оол, Монгуш Арат-оол олар боттарынга алган хүлээлгелерин ажы күүсеткеннер.

Совхозтуң механизаторлары чер ажылын сайзырадыр байлак дүжүттү өстүрер дээш база күженишкиниг ажыл даанар. Амгы үеде тараа культураларының чайгы ажаалызынче кол кичээнгейни угландырган.

Ажыл-иште чедиишкиннерни демдеглеп, мурнакчыларны адап турган, совхозтуң ажыл-ижинде ам-даа чедир кылдынмайн турар чүүлдерни база айтыр херек. Ылаңгыя совхозта малдың өлүп-хораар болгаш чидер чоруу эвээ жевейн турар. Төрүүр чүе баш малга онаштыр мал төлү база чедир албайн турар. Чеокта чаа чартык чылдың түннелин үндүрген хуралга күш-ажылдың шалыпчыларын өстектиг белектер-биле, Хүндүлел бижиктер-биле шаннап маан, спортчу маргылдаалар база болгулаан.

Х. МОНГУШ.

ТАРАА АЖААЛДАЗЫНГА БЕЛЕТКЕЛ

Бистин колхозтуң тараа шөлдеринде чаагай дүжүт өзүп орар, ол ниитизи-биле 5.500 гектар черни эзлеп турар, оны механизаторлар 20 ажыл хүнүнде ажаарын хүлээнген. Сөглээн состу ажыл-херек кырынга боттандырары-биле күскү дүжүт ажаап алышкынынга хынамчалыг белеткепин турар.

Ажыл-агый бо чылын 28 комбайнны септээр ужурлуг. Бо айның онга чедир оларның 12-зин беленинин шугумунда тургускан. Арткан комбайннарны август бирге чедир доозарын шиитпирлээш, механизаторлар бот-боттарының аразында социалистиг чарыштыг улам калбарткан. Шимчедикчилер септээринде Николай Морозовтуң удуртканы белүк эштер эки ажылдап, кылган механизмнери шынарлыг болуп турар. Септекчилерден Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору Д. Доойбан, Н. Булагин, В. Барбалдай олар боттарының ажылдаар комбайннарын доозкаш, тараа ажаалдазынга киржир өске техниканың септелгезинче кирген.

Механизаторлар дүжүт ажаап алышкынынга киржир үш «ЖВН-10» деп жатканы, тараа арыглаар он машинаны септеп дооскан.

Колхозтуң механизаторлары шөлдерде үнген чаагай дүжүттү чидириг чокка, кыска хуусаада ажаап алыры-биле техника септелгезин шынарлыг чорудуп турарлар.

С. КЕНДЕН.

Каа-Хем район, «Тиилелге» колхоз.

Эки шынарлыг, хөй дүктү — Төрээн чуртка!

7700 ХОЙНУ КЫРГААН

Кыргылда пунктузунда электриг хачыларның даашшимээни, дүк сорттаан, ылгаан, пресстээн кижилерниң аразында чугаа-сооду — ол бүгү хайныышкынны ажылышты херечилеп турган. Дүштеки чем үези чедип келген. Ырак эвесте тургустунган көргүзүг самбыразының чанында кижи дола берген.

— Ам база Юрге Шаннаан-оол ашкан-дыр.

— Ады безин «шаннаан», күжүр эрин алзыр эвес! — дижин хөөрешкен турлар.

Бо болза Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хоюнун кол нуруузу турун турар Ээрбекте кыргылда пунктузунда болган. Салбырда хөй кыргылдазын организастыг чорудуп, социалистиг чарыштын түннелин 5 хонгашла үндүрүп турар. Кыргылда эгелээнден бээр ында мурнакчыларның одуруун Юрге Шаннаан-оол эзлеп келген. Сат Кызыл-оол, Николай Бөрбү, Рая Янчат, Мартый-оол Казак олар база-ла эки көргүзүглерлиг болуп келгеннер.

Кыргылданың шынарын, оон темпизин бедидер дээш зоотехник кыс Зоя Коваленко могаг-шылаг чок ажылдап турар. Ол бодунуң кол ажылындан ангыда көргүзүг самбыразын, хана солунун үндүреринге четтигип, хөй-ниитичи даалгаларын эки күүседип турар.

Кыргыттынган коданнарның аразындан хөй дүк дээш түүкүлүг ажылдаанар база илереп турар. Чижээ, хойжулар О. Дыртый-оол бир башка онаштыр 3 кг., А. Сарыглар — 2,95, Б. Даржаа — 2,86, С. Норжунмаа — 2,8 кг. дүктү алгаш, эки көргүзүглерлиг болуп шылгараанар.

Салбырда бо хүннерге чедир 7700 баш хөй кыргыттынган. Хөй бүрүзүнге онаштыр ортумаа-биле 2 кг. 450 грамм дүктү алган. Кыргылда-биле чергелештир хөй тарыыр, оны чуур ажылдар база чорун турар. Кыргыкчылар болгаш хойжулар ортузунга политмассалыг ажыл база чогуур деңнелинде чорун турар.

Т. ИРГИТ.

Ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузар

Сиген кезилдезин эгелээн

Тандыда «Коммунизмнин херели» колхозтуң ажыл-ишчидери ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чыл болур оонга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартнышаан, тоску беш чылдың ийиги чылында 4704 тонна тарааны 5200 га черден ажаап алырын, күрүнеге 1750 тонна тарааны, 263,7 тонна сүттү, 524,8 тонна эзөтти болгаш 53 тонна дүктү садарын хүлээнген.

Мал ажылындан алыр продуктуларны ол хире хемчээлге көвүдедирге чем-суурну четчир кылдыр белеткеп алыры негеттинер дээрзи билдингир. Бо чылын колхозтуң ажыл-ишчилери 3035 тонна сигенни, 11300 тонна силосту болгаш 4050 тонна тараа саваның ажаап алыр ужурлуг.

Мал чеминин белеткелиниң депшилгелиг аргаларын ажыглаары көрдүнген. 500 центнер сенажты салыр, 790 тонна мал чеми тарааны урар сорулганы олар салган.

Амгы үеде кукурузаның одуруглар аразын ажылдап кылып, сиген кезилдезин эгелээн. Сиген белеткээр бир бригаданы четчелеп тургускан. Ол ышкаш мыйыстыг бода мал фермалары боттарының ч белеткээр бригадаларын ба тургускулаан. Бригада бүрүзүнге доктаамал онаалдаларны малчыннарга сиген белеткериниң планныг даалгаларын база бергилээн. Сигенчи бригаларының болгаш тус-тус мал чыннарның аразында социалистиг чарышты дээштиг организастаан.

А. КААДЫР-ООЛ.

БЕДИК ШАҢНАЛ

Республиканга электроэнергия дамчыдылгазының бедик вольтулуг шугумнарын болгаш подстанцияларны тударынга идепкейлиг киришкени дээш «Красноярскэлектросельстрой» трестиң № 72 механизмлонгазының начальниги Виктор Васильевич СИДОРОВТУ Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы өзугаар Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаан.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫ ХАНЫЛАДЫП, КАЛБАРТЫРЫНЫҢ ОРУУ-БИЛЕ

ДАШТЫКЫДА

Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң Москвага боон эрткен XXVI сессиязы кады ажылдажылганы улам ханыладып, калбартыр, ЭДЧ кежигүү чурттарның социалистиг экономиктиг таарыштырылгазын хөгжүдер чугула айтырыгларны чугаалажып көрген. Оон түннелдери даштыкы солунар калбаа-биле тайылбырлаарын үргүлчүлевишаан.

ПРАГА. ЭДЧ-ниң Москвага болган XXVI сессиязының түннелдерин чехословак хөй-ниити улуу-биле сонуургап турар. Делегейде ол чугула болуушкунга тураскаатган чүүлдерни солунар: «Эки түннелдер», «Интеграция — ол дээрге күш болган дешилгедир», «Комплекстиг программа боттанымышкында», «Кады ажылдажылганың чугула сорулгалары» деп уауг эгелер аланда парлаан.

Профоввлелдериниң солуну «Праде» ол сессия социалистиг интеграцияның программазының бүгү талалыг чедиишкиниг болурун магадылаан деп бижээн. Социалистиг дем каттыштырылгазын чүгле экономика эвес, харын-даа политика талазы-биле улам быжыглап турар ол фактор чурт бүрүзүнүң ажыл-агыйының деп-десин хөгжүүр чоруунга орукту ажыдын берип турарын сессияның киракичилери демдеглээнин деп, ол солун айыткан.

СОФИЯ. ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының түннелдерин болгар улус база-ла чүүлдүгүүнүн корун турар. ЭДЧ кежигүү чурттарның аразына экономиктиг болгаш эртемтехниктиг кады ажылдажылга дээрге күрүне бүрүзүнүң бүгү талалыг хөгжүүрүнүң болгаш социализмнин ниити системазының күчүзүнүң база салдарының улам улгадырының магадылалы болурун «Работническо дело» солун бижээн.

ЭДЧ-ниң дээди органының эзлчеглиг сессиязы кады ажылдажылганың тоогузунге онза черни эзлээрин ол солун айыткан. Делегейге социалистиг ёзу-биле кады ажылдажылганың капиталистиг хеврден ыракта артык күштүү база катап бадыгжаттынган. ЭДЧ-ниң XXV сессиязының бадылааны Комплекстиг программаның чедиишкиниг боттавын турарын XXVI сессияның түннелдери база катап тодаргайы-биле көргүскенин «Работническо дело» солун бижээн. Амгы үеде социалистиг интернационализмниң принциптерин дыка калбаа-биле боттандырын чорудун турар апаргаи. Ол улус ажыл-агый планнарын таарыштыр аразында холбаалыг кылдыр тургузарда барымдаалаар кол чүүл болу берген.

БУДАПЕШТ. ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының дугайында чүүлдерни болгаш тайылбырлалдарны венгр солуннар «Чедиишкиниг эгелээн», «Интеграцияның базымнары» дээн ышкаш улуг эгелер-биле парлап турар.

Таарыштырылга төптерин тургузары, кады ажылдажылганың чаа организастыг аргалары, ЭДЧ кежигүү күрүнелериниң болгаш улустар аразында ажыл-агый органнарының кады ажылдажылгалары, ЭДЧ кежигүү чурттарының ниити күжү-биле Совет Эвилелиге целлюлоза комбинадын тургузар дугайында дуурахулга — бо бүгү чүүлдер болза, социалистиг экономиктиг интеграцияның Комплекстиг программазының, хөрен кырында боттанын эгелээнинин херечизи-дир.

Венгр улус ажыл-агыйының илан ёзугаар, деп-десин хөгжүлдезин, бүдүрүлгениң ажыктынының болгаш техниктиг дешилгелиг бедиишкини, Венгрияны чиг-эт-биле хандырары чүгле социалистиг дем каттыштырылгазының ачызында чедип алдынарын «Мадьяр хирлап» солун онаалап демдеглээн.

БЕЛГРАД. «ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының ажылынга холбаштыр бижээн чүүлдерине Югославияның Социалистиг Федеративтиг Республиказының солуннары «ЭДЧ-ниң органнарының ажылынга Югославияның киржилгези улам калбарын турар» деп түннелди кылын турар. Социалистиг интернационализмниң принциптеринге үндезилеп тургускан кады ажылдажылга программазын сессияның киржикчилери чаңгыс үн-биле деткип турарын илереткен деп, «Борба» солун айыткан.

«Политика» солун бодувуң бирги арнында Югославияның Федеративтиг Социалистиг Республиказының Эвилелдин күүсекчи вечазының Даргазы Д. Биедичинин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң хүлээп алгаанының дугайында ТАНЮГ агентилелдин дыңнадынын парлаан. Ол ужуражыышкынга холбаштыр ТАНЮГ агентилелдин бижээнзу: СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң Югославияга болган президент И. Броз Титонун Совет Эвилелиге аян-торугларының соонда экономика талазы-биле кады ажылдажылганы улам калбартырыга таарымчалыг байдалдар тургустунганын ийи чурттуң чазактар баштыңнары демдеглээнин.

БУХАРЕСТ. Кады ажылдажылганы улам калбартып, сайзыраңгайжыдарының болгаш социалистиг экономиктиг интеграцияны хөгжүдериниң социалистиг интернационализмниң принциптеринге үндезилеттинген Комплекстиг программазын чүүлдүгүүнүн корун турарын ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының дугайында дыңнадыда айытган деп «Контемпоранул» солун бижээн.

ЭДЧ кежигүү чурттарның аразында экономика талазы-биле кады ажылдажыышкынының чаа-чаа арганларын ажыдын берип турар Комплекстиг программаны боттандырыр чорударынга Румынияны бүгү күжү-биле киржип турар деп «Лумя» дээр солун бижээн.

ГАВАНА. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң эң аныяк кежигүү—Кубаның солуннары Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң Москвага боон эрткен XXVI сессиязының түннелдеринче улут кичээнгей салып турар. «Кады ажылдажылганы улам ханыладырының болгаш сайзыраңгайжыдарының база социалистиг экономиктиг интеграцияны хөгжүдериниң Комплекстиг программазын хүлээп алганының соонда эрткен бир чыл ол шугумнуң шынарын, национаддар аразының социалистиг хевирлиг харылзааларын улам калбартырының чугаа чок артык күштүүн доозу-биле көргүскен» — деп, «Гранма» солун бижээн.

Ол солун Кубаны ЭДЧ-ниң кежигүүнүге хүлээп алыр дугайында шиитпирге холбаштыр чүүлүнде Хосталга ортулуунуң экономиказын улам көдүрериге шиитпиргиг салдарын ол чедирер деп бижээн. Оон ачызында ЭДЧ кежигүүнери чурттар-биле Кубаның кады ажылдажылгазы улам быжыгар болгаш калбарар аналар деп, «Гранма» бижээн.

БОНН. Чиг-эттиң үндезиннерин ажыглаар сорулга-биле акша тускайлаашкынын көвүдеткени, чаңгыс аай энергетика системазын тургузарынга улам идепкейлиг киржилге, а ол ышкаш ажыл-агыйны перспективтиг планнаар чорук— ЭДЧ-ниң Москвага боон эрткен XXVI сессиязының кол-кол түннелдери ол-дур деп, «Франкфуртер альгемайне» солун бижээн.

Солуннар ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының дугайында дыңнадыгны парлаан.

Кады ажылдажылганы улам ханыладыр болгаш сайзыраңгайжыдар база социалистиг экономиктиг интеграцияны хөгжүдер талазы-биле комплекстиг программаны ёзугаар ЭДЧ-ниң кежигүү чурттар бот-боттарының аразынга кады ажылдажылганы улам калбартыр дээнин «Кельнер Штадт-анцайгер» солун демдеглээн.

«ЭДЧ кежигүү күрүнелериниң кады ажылдажылганын улам быжыглаар талазы-биле чаа-чаа чедиишкиниериниң чедип алдынганы — Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң XXVI сессиязының кылганы боттуг түүнели ол болганын» «Хандельсблат» солун айыткан.

ХЕЛЬСИНКИ. Комплекстиг программаны амыдыралга боттандырып чорударынга холбашкан айтырыгларны сессияга чугаалажып көргени эң чугула чүүл болган деп фин солуннар «Кансан уутисет», «Тиедонантяя» бижээн. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң кежигүү чурттар делегейге садыглазыышкынын калбартырынга болгаш үшкү чурттар-биле ЭДЧ-ниң кежигүүнериниң бүгү талабиле кады ажылдажылгазын моон-даа соңгаар калбартырынга бүгү хемчег-биле деткимче көргүзериге беленин ЭДЧ-ниң XXVI сессиязының дугайында дыңнадыда айытканын «Уусн Суоми» солун бижээн.

ПАРИЖ. «Социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының экономиказы чедиишкиниг хөгжүп турар. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүделиниң Москвага боон эрткен XXVI сессиязының ажылынга түүнен болур». С. Лейрактың Москвадан кылган «Юманите» солунда парлаан репортажы мындыг сөстер-биле өгелээн.

ЭДЧ кежигүү чурттарының үлетпүр продукциязының хемчээли 1971 чылда 7,8 хуу өскен, мынаарга сайзыраңгаан капиталистиг улуг чурттарга ол 1 хуудан безин куду деңнелдиг өскен деп корреспондент айыткан.

Эртем талазы-биле кады ажылдажылга дыка калбаргаан. Машина тудуушкунунга, шилди болгаш керамиканы булуруп үндүреринге, автомобиль бүдүрүлгезинге дыка улуг дешилге чедип алдынган.

(СОТА).

ДАШТЫКЫДА

ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЖЕ КИЧЭЭНГЕЙ

СЭКП-НИҢ XXIV съездизи база партия Төп Комитединиң май (1972 чыл) пленуму партия эге организацияларының башкарыкчы роөн күштелдиреринче, оларың организакчы ажылын улам айзырангайжыдарынче улуг ичээнгейни салган. Ынчан партияның Эрзин райкому айтырыгларны үргүлчүүн ичээнгейинге тургускан. Ажыл-керектиң чедиишкини амыктың мурнуңда оларның секретарларының мергежинден улуу-биле хамааржыр. ЭКП райкому оларның билиин деңнелин бедидери-биле партия активиниң школазын ам арт чыл организастап турар.

Бо школаның өөредилге программазында партияның организастыг тургузуу, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материдары, ССРЭ-ниң иштики алгаш даштыкы политиказы, экономиканың темалары, партия болгаш совет органнарның практиктиг ажылының дурулгазы болгаш өске-даа түүлер кирип турар. Эрткен өөредилге чылында аңаа колхозда, бүдүрүлге база школа,ban, организация черлеринде партия организацияларының секретарлары, оларның оракчылары, партболүктериң ганизакчылары шупту 67 инакчы өөренип турган.

Программада айытган теоретиктиг айтырыгларны сайгаан көөрүнден аңгыда, практиктиг чамдык семинар кичээлерин түс-түс колхозтарга болш албан организация черинге эрттирерин практикаап турар. Ээлчеглиг түңнел чээлдерни Эрзин райпозунга ганизастаан. Ону СЭКП райкомунуң секретары эш Т. Дөндуп удуртуп эрттирген. Анда партия эге организацияның секретары эш Яндаа ол ганизацияның партийжи ишки ажылын таныштыргаш, коммунистерни ажылдың харыысалгалыг участоктарында быжыглаанындан оларның организакчы болгаш башкарыкчы ролю бедээни — коллективтиң планныг даалгаларны күүседиринге улуг салдарны чедирип турарын тодаргай чижектер-биле көргүзүп чугаалаан.

Өөн аңгыда семинар кичээлдерин СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң харыысалгалыг ажылдакчылары база көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери эрттирип турар. Ол ышкаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Министрлер Чөвүлелиниң болгаш профэвилеллериниң область чөвүлелиниң харыысалгалыг чамдык ажылдакчылары тускай темаларга лекцияларны бедик деңнелге номчаан.

ПАРТИЙЖИ организастыг болгаш политмассалыг ажылды чорудар талазыбиле партия эге организацияның секретарларына дуза көргүзер дээш СЭКП райкомунуң организастыг килдизиниң организастааны методиктиг кабинеттиң ажылы чугула черни ээлеп турар. Ону райкомнуң инструктору С. Дагыранза башкарып турар. Мында парторганизация секретарларының, чаа соңгуткан эштериниң ажылдаарынга эргежок чугула үүлдерни сүмелээн чугула литератураларны четчези-биле белеткээн. Ону көскү агитация-биле кончуг эки дерип көргүскен. Партийжи документилерни шын бижииринин, оларны эмгелеп чурумчуларының талазы-биле тускай бүлүңну кылган. Тус-тус партия эге организацияларындан келген протоколларны база хуралдың өске-даа документилерин аңаа сайгарып көргеш, ында кандыг четпестер барыл, ону тодарадып, эдип алыр талазы-биле арга-сүмени дораан демдеглеп бижип турар.

Бо кабинетте 13 кижи составтыг секциялар бар. Олар удуртукчуларлыг, ай санында чорудар ажылының планын бадылааш, ол өзүгаар ажылдап турар. Секцияларның кежигүннеринде партия болгаш совет ажылга дуржулгалыг хоочун коммунистер кирген. Ылаңгыя дуржулгалыг эштер К. Чамзырын, М. Конгар, М. Дәлаа, А. Ширин, С. Эрелчин олар чер-черде парторганизацияларның ажылынга улуг дузаны чедирип турар. Чижээ, «Ярославль хоорайның партия организациязында партия хуралдарын эрттирип турарының практиказының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын «Мөрен» колхозта партия организациязы (секретары эш С. Ондар) канчаар күүседип турарынга хамаарыштыр К. Чамзырын чоокта чаа сайгарып көргеш, допчу анализтиг түңнелди кылган. Ында партия хуралын Устав өзүгаар эрттирип турзадаа, өөн документилерин райкомче чогуур өйүнде киирбес, хурал даргазының, секретарының адын, фамилиязын салбайн турарын эскергеш, ол бүгүнү моон соңгаар болдурбазын секретарыга сүмелээн.

Партия активиниң школазынга өөренген үүлдерин ажыл-херекке билдилии-биле ажыглап турар коммунистер районда эвээш эвес. Оларга «Чаа орук» колхозтуң партбюро секретары М. Сагаандай, ол-ла колхозтуң даргазы С. Сакты-Сюрюн, «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы эш М. Дүгер, Ленин аттыг колхозтуң № 1 хойжу бригадазының бригадири СЭКП обкомунуң кежигүнү Э. Ендан болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

ПАРТИЯ организацияларынга коммунистерни быжыглаарынче СЭКП райкому база доктаамал сагыш салып турар. Чижээ, мурнунда чылдарда «Чаа орук» колхозтуң партия организациязының ажыл-чорудулгазынга улуг четпестер бар бооп, хуралдар ай-айы-биле болбас турган. А харын-даа чамдык коммунистерниң чурум чогуңдан хурал болбайн баар таварылгалар тургулаан. Партийжи политмассалыг ажылды кошкак тургусканының ужурунда колхозчуларның аразындан күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, арага-хымыска хандыыр таварылгалар тургулаан.

Ийи чыл бурунгаар ол ажыл-агыйның экономизи эш М. Сагаандайны коммунистер партбюро секретарынга соңгуп алган. Эш Сагаандай коммунистерниң идегелин багай эвес бадыткап келген. Партияның организас-массалыг ажылдарын, ылаңгыя кижилер-биле ажылды экижиткениниң түңнелинде коммунистерниң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези идепкейжээн. Өөн түңнелинде колхоз күрүне мурнунга планныг даалгаларын күүседириниң талазы-биле дээре ажыл-агыйларның деңнелинге четкен.

Колхозтуң экономиказының кол адыры — мал ажылы, ындыг болганда коммунистерни ол чугула участокка быжыглаар апаар. Ону колхоз баштаар чери, партбюро ону кол кичээнгейге алгаш, ам 20 коммунисти мал ажылында быжыглаан. А колхозтуң хову болгаш мал бригадирлеринде база-ла коммунистер. Оларның хөй кезии боттарынга даандырган ажыл-херекти ак сеткилдиг күүседип, чонга боттарының үлегер-чижээн көргүзүп турарлар.

Колхоз баштаар чери, партия организациязы, көдээ Совет бир демниг улуг организакчы ажылдарны чорудуп турар. Ында улусчу арга-биле шеф ажылдарын чорударын калбаа-биле практикалаан. Школаның, клубтуң, библиотеканың, эмнелгениң оттулар ыяжын белеткээрин чылдыңна ындыг арга-биле кылыры чаңчыл апарган.

Бо колхозта өске-даа солун ажылдарны чугаалап болур.

Партийжи амыдырал

Бот-тывынгыр уран үүлдү, херээженнер чөвүлелдерин дамчыштыр агитквартиралларның ажылын дыка бедик деңнелде тургускан. Культура бажыңында «Чаа орук» колхозтуң үндезилекчилери хоочунларның фото-чуруктарын делгеп көргүскен. Амгы үеде колхозтуң төөгүзүн бижиириниң ажылдары чоруп турар.

Чоокта чаа Тес-Хем, Эрзин районнарның көдээ Советтериниң даргаларының, секретарларының бир хүннүг семинары база-ла бо Бай-Даг көдээ Совединге болган, хамаарышкан албан организация черлериниң ажылы-биле ооң киржикчилери танышканнар...

СЭКП-ниң Эрзин райкому партия эге организацияларының дайынчы аргашинээзин күштелдирер дээш, коммунистерниң авангардчы ролюн бедидери-биле чамдык ажылдарны чорудуп турарын үстүнде чижектер бадыткап турар.

Амгы үеде районнуң партия организациязы бүгү ажылишчилерниң күжүн тоску беш чылдың ийиги чылының планныг даалгаларын күүседиринче база ССРЭ-ниң 50 чылын төлептиг уткуурунче мобилизаставышаан, партийжи организастыг болгаш политмассалыг ажылды улам күштелдирип турар. Маңаа кол организакчы болгаш башкарыкчы күш партия эге организациялары болур.

СЭКП ТК-ның май (1972 чыл) Пленумунуң партдокументилерни солуур дугайында доктаалында ол чугула организас-политиктиг хемчегни бүгү партия организацияларының ажыл-чорудулгазын экижидеринге, оларның массалар ортузунга идей-кижизидилгелиг болгаш организакчы ажылының деңнелин бедидеринге долузу-биле ажыглаары эргежок чугула дээрзин айыткан. Партияның Эрзин райкому бо угланыышкын-биле моон соңгаар-даа хөй үүлдерни кылыр дээш улам шудургу ажылдаар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ,
СЭКП обкомунуң инструктору.

Комсомол төөгүзүнден

Хоочуннар чөвүлели

Дрогобычының газ аппаратуразы кылыр заводунга хоочун ажылчыннарның аныяктар-биле ужуражыышкыны болган. Хоочун бүдүрүлгечилер боттарының салгакчыларынга оларның бүдүрүлге коллективи канчаар өзүп сайзыраанының дугайында, ооң күш-ажылчы бижыг чаңчылдарының дугайында чугаалап турганнар.

Ындыг ужуражыышкынны комсомолдуң хоочуннарының чөвүлели организастап эрттирген. Ол чөвүлелде чээрби чылдарның комсомолчулары, Октябрь революциязының хамааты болгаш Ада-чурт дайынларының киржикчилери бактаап турар. Хоочун кижилер лекцияларны болгаш илеткелдерни үргүлчү кылып, комитеттиң хуралдарынга олуржуп, пехтерге болгаш заводка-даа комсомол хуралдарынга киржип турарлар. Олар комсомолдуң политиктиг чыдыышкын болгумнерни удуртуп турарлар. Ол ышкаш аныяктарның шериг-патриоттуг кижизидилгезиниң талазы-биле, шериг назыны чедерлей бергеннерни Совет Армияның хүрээлеңинге албан эрттиреринге белеткээр талазыбиле хоочуннар чөвүлели база улуг ажылдарны кылып чорудуп турар. Дыка хөй комсомолчуларның бүдүрүлгеде мурнакчы ажылдап турарында, а ол ышкаш оларның чүс дөртен бежиниң коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп хүндүлүг аттыг бооп турары-даа — оларның улуг назылыг эштериниң болгаш башкыдарының ачы-хавыязы бары билдингир.

ЛЬВОВ область.
(СЭТА-ның корр.).

Маадырлар салгалы

Эрес-маадырлыг кижилериниң салгалының төлээлекчилеринге — чээрби чылдарның комсомолчуларынга тураскаалды Ковров дээр хоорайның шөлдериниң бирээзинде тургускан. Кинскип турар тук баарында буденныйжы борттуг аныяк кызыл-шерит, ооң-биле кожа—ажылчын аныяк ыыс турар. Ол тураскаалды чаран өөнүт гранитдаштан ешилбин кылган болгаш үш метр бедик черде тургускан. Калбак демирде: «Хоорайның комсомолчуларындан 20-ги чылдарның комсомолчуларынга» деп бижин каан.

Коровтуң комсомолчулары 1918 чылда хамааты дайынче эки турачыларны канчаар үдеп чорудуп турганының дугайын, олар чээрби чылдарда демир-орук транспортун канчаар катап тургусканының болгаш чуртта эң-не баштайгы экскаватор заводун канчаар тудуп тургусканының дугайын ВЛКСМ-ниң хоочуннарының хоорай чөвүлелиниң даргазы Д. В. Иванов тураскаалды ажыдын турда чыылганнарга төөгүн берген. Ол тураскаалдың баарынга ажылчыннарга болгаш студентилерге шынзылгаларны тыпсыр, ВЛКСМ кежигүннеринге аныяктарны хүлээп алыр ёзулалдарны моон соңгаар кылыр дээш.

Ол тураскаалды ажыткан шолду ам Комсомольская деп адаар.

КОВРОВ,
Владимир область.
(СЭТА-ның корр.).

Эгелээн

Белоруссияның мурнуу талазында тараа кезилдези эгелээн. Тараалар бо чылын мурнундагы чылдардан мурнап бышкан болгаш дүжүт чаагай. Үргүлчү чаашкын чаап турганының уламында чамдык черлерде тараа чыдыпкан. Ажаан алышкынны кыска хуусаада чорудар, чидригин болдурбас дээш механизаторлар тускай кылган херекселдер-биле тараанны ажаап турар.

(СЭТА).

ХАРААЛЫГ ХЕМНИҢ МАЛЧЫНЫ

Таңдыдан эгезин тыпкан, улурааш кара сутлуг Хаалыг, Шивээлиг хемнерни ий чурттаан, ажыл-ишчи ижуларның аразында чүге торааш дивес чүткүлдүг хой.

Сиген, когу чиндиңешкен Шивээлигни чурттаксаар мен.
Чиңге дүктүг коданы хойдан Шилип алгаш малдаксаар мен.
Кадар оъду саглалчыңаан Хараалыгны чурттаксаар мен.
Хайнак хойнуң коданынга Кадарчылап барыксаар мен.

Шак-ла мынчаар ырлап орган аныяктар ам «Тес-ам» совхозтуң Хараалыг ыде № 2 хойжу бригадазының малчыннары апарганы дуң. Ол аныяк хойжуларга өгер-чижээн көргүзүп, үнег арга-дуржулгазый сураг-г хойжу Саар Чалдыраев-Монгалбин дамчыдып бе-л турар. Хөй уруг-дарыгны кизидип өстүргеш, маа-р ие болган бо үгбайның ы-хары дөгүзе-даа, ооңүң ээзи хоочун коммунист ександр Дарызгович-биле к сүмелешкеш, 1964 чылдан р хойжулап киришкен.

Ергүлчү-ле суурга чурттап, ыдырап өөренген улуска күп-дужүп, мал эдерип чоруу баштайгызындан халачыг, берге-даа болган. ачалза-даа боттарының п-ажылга шыдамыккай чоу-биле олар ону ажып эрт-л.

Оларның хой ажылынга штайгы базымы сески беш лдың эгези-биле капсырпканы солун. Александр ызгович дораан-на ук брианы удурту берген. Ынчан кодан хойнуң аалда кол и Саар Чалдыраевна рган. Сески беш чылдың нелинде ол багай эвес өгүзүглерлиг болган. Төр үүс хойга онааштыр 116 раганны менди доруктуруп, й бүрүзүнге онааштыр 2,7 дүктү кыргаан. Ол болза пту каттышкаш 2085 баш ыяк хой, 9720 кг. дүк-түр. гкен беш чылда Саар Чалраевнаның кадарган ходан совхозка эттиң 327 рубль, а дүктүң — 486 рубль орулгазы киргеп.

Сески беш чылда Саар Чалраевна Тываның сураг-г хойжузу Социалистиг ш-ажылдың Маадыры Монп Чоланы, Тес-Хемниң терин хойжузу Е. Давзуруңну ышка кыйгырып, ниити нелдерге оларның кайын-даа ажып алганы солун. чедиишкиннери дээш, аңаа чан Тыва АССР-ниң Алдарг малчыны деп хүндүлүг аттыг тывыскан болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле Күш-ажылдың Кызыл Тук орденибиле шаңнаткан.

Алдарлыг малчын бо беш чылда база-ла улам бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдап турар. Амгы үеде ооң чаржып турар хойжузу Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Александр Балбарович Карыма. Алдарлыг малчын эш Карыма ол кыйгырыгны күзелдин-биле хүлээп алган.

Тоску беш чылдың баштайгы чылынның түңнелдеринде Саар Чалдыраевна төрүүр 384 хоюнуң чүс бажынга онааштыр 105 хураганны, ол бүрүзүнден-не 3,1 кг. дүктү кыргаан, чаржып турары малчынны ажып каапкан. Ынчан ол бодунуң өг-бүлезинбиле демнежип алгаш, 20 тонна сигенни кезип белеткээн.

Хойжунуң бо чылгы көргүзүглери база-ла багай эвес болган. Бирги чартык чылда төрүүр чүс хойга онааштыр 102 хураганны менди алгаш, Александр Балбаровичнин база-ла ашкан. Ынчалза-даа эш Карыма ооң калын чок чоруп турар. Мурнакчы арга-дуржулганы чыып, мөөннеп, ону чаартыкчы өзү-биле ажыглап турарының ачызында Саар Монгалбин ол хире алдар-аттыг мурнакчыларны дидими-биле чарышка кыйгырып, ажып типлеп турары ол. Ажыы-биле чугаалаарга, бистиң чамдык малчыннарывыс улуг күш үндүрбейн, чиниги-биле чаржып болур кижилерни кыйгырар хөөнүг болдур ийин. Саар Чалдыраевна ындыг эвес, ол дээрге чаржырда улам улуг чедиишкинниг болурунга идиглиг болгу дег ажыл-ишчилерни кыйгырары ажыктыг дээрзин эки билир.

Ол дээрге ооң аңгыда сураглыг кижилериниң мурнакчы арга-дуржулгазын өөренип шиңгээдип алырынга дузалыг. Ынчангаш ол чүгле оларбиле чаржып эвес, а харындаа сураглыг малчыннар, тускай эртемниглерге ужуражып, олардан арга-сүмени айтырып ап турар. Бо талазыбиле өг-бүленіңе кайы хире сонуургалдыы оларның чагыдылгазындан безин илдец. Монгалбиларниң өөнге чеде бөөрге, ында республика солунларын, «Хой ажылы», «Работница», «Амгы Моол» дээн чергелиг дыка хой чагыдылгаларны көрүп болур.

Бо болза чүгле дуржулгалыг малчын болуп турарындан аңгыда хой-ниитинин хөрээнге идепкейлиг киржип, бажың-балгадының иштин арыг-силиг тургузуп турар үлегерлиг ие болгаш район Совединиң депутады хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип келген. Оларның уругларының ийизи малчын, бирээзи почтачы, үжү садыгжы болуп ажылдап турар.

№ 2 бригаданың хоюнуң класын барымдаалап туруп, бир коданга-ла 700 кылдыр үзүп тургузар, а хойжуларны ооң-биле ээлчеглиг ажылче шилчидер деп бо депутаттың саналын ёзугаар план удавас боттанып эгелээр.

— Борта шыңгыы белеткел ажылдарын чорударын мен удуртукчуларга саналдап турөр мен. Ылаңгыя кажаа-хораны эде кылыр, техника-биле четчир кылдыр хандырар дээш оон-даа ыңай. Хараалыг, Шивээлиг хемнериң делгем одарларына кандыг-даа улуг баазаны тудуп алырының аргалары бар. Ону ажыглаар херек — деп мурнакчы малчынның чугаазы кончуг төптүг. Сөөлгү чылдарда хойнуң тарын боозадылгазының шынары кудулаанын, ону орайтадып турарын Саар Чалдыраевна сеткили хомудаан чугаалап олурары база шын. Малдың баш санының өзүлдези, чаш төлүн четче алыры оон улуу-биле хамааржыр дээрзи билдингир болгай.

Ниитиниң малы дээш оожургал билбес малчын ниениң ажыл-хөрээн силерге таныштырып, ооң маадырлыг ижинге тураскааткан мыя шүлүүмбиле доозуп көрейн:

Эзтти, дүктү Төрээн чуртка
Элбек хойнуң соңнээр
дээштин,
Эгелеп каан ижиңериң
Эчизинче чүткүңер-ле!
Тоску беш чыл планнарын
Долдур болгаш ажыр
кылгаш,
Ажыл-ишчи хавыяаны
Ам-даа катап кадаңар-ла!

Б. ДОЮНДУП.

Калмыкияның эзи чыткан ховулары ажыл-ишчи амыдыралче кирген. Каракул чаныының районуундан геологтар нефтини болгаш газты шинчилеп тыпкан. «Калмнефтегазразведка» трестиң ханы өрүмнээшкин талазы-биле Каспий конторазының чер байлаанын шинчилекчилери Выеоковск шолүнде өрүмнээшкинни ийи чыл улай чорудуп турар. Чоокта чаа болган баштайгы өрүмнээшкин нефть бар деп үүвени илереткен. Ам ийиги скважинаның өрүмнээшкини үргүлчүлеп турар.

ЧУРУКТА: өрүмнээшкин мастери Н. Ивлевтиң бригадазы ээлчээн дужаагаш чоруп турары. Солагай талазындан оң талазынче ажылчын Л. Коломиец, мастериң дузалакчызы А. Буваджинов, бригадир Н. Ивлев, дизелист В. Шабышев, мастериң дузалакчызы А. Рузаев.

В. ВОНОГУНУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Камналга

Череповецтиң металлургия заводунда демир кезектерин белеткээр талазы-биле пехтиң бирги ээлчээ ажыглалда кирген. Ук ээлчег чыл бүрүде чартык миллион тонна чедир кылыгларны бүдүрүп үндүрер, ынчангаш бо кылыглар машиналарның болгаш механизмнериң конструкциязын элээн ижижидип, металлды 25 хуу чедир камнап алыр аргаты бээр.

Уралда металлдарның эртем-шинчилел институдунуң специалистериниң Харьковка ажылдан кылган дериин ында тургускан. Ооң коллективи—прокат бүдүрүлгезин сайзыраңгайжыдарга чурттуң металлургтарының шагдан бээр иденкейлиг дузалакчызы.

ХАРЬКОВ.
(СЭТА-ның корр.).

Ивижилерже сагыш салыр

Каа-Хем районда иви ажылдыг диртип турар «Кызыл тук» совхозтуң чамдык малчыннарынга ужуражып, оларның бо талазы-биле бодалдарын бижиир ужурга таварышкан мен. Иви ажылын сайзырадырынче совхоз дирекциязы чогуур кичээнгей салбайн турарын үк эштер хомудан чугаалап турарлар.

Иргит Балан: Сөөлгү чылдарда ививис өспестээш туруп берди. Ам 400 баш хире-ле иви бар. Оларның орулгазы база чок болган. Кайы шагдан бээр ацчы ызыгуурлуг кижилер бисте кайы хой. Олар күзүн аңныыр сезону келирге, тайга кезип аңнап мунар хөлге чок деп хомудан турары чөптүг. Чарыларның саны дыка эвээжээн. Ол каш санныг чарыны чүгле иви кадарып мунуп турар бис. Мен дугайты бо иви малды Каа-Хемге улам өстүрер дээш сагыш салыр болза чогуур деп санап турар мен.

Кол Токтай: Совхозтуң ивизин чыл бүрүде күрүнеге эзт кылдыр дужаар, дужаавазын өөренип көрзе чогуур. Бистиң чамдык эштериң чугаалап турары-биле алырга, ивилерни ону өстүреринче кичээнгей салыр турар ажыл-агыйларже чарып чорудуптар болза эки деп санап турар. Орта бодум дугайты удур кижи мен. Иви дээш үндүрүп турар чарыгдалывыс хөй бе ынчаш?

Кол Чаш-оол: Иви малдың баш санының чыл санында өзер туржук кудулап турары дүвүренчиг. Борта бир-ле дугаарында совхозтуң дирекциязының болгаш тускай эртемниглерниң талазындан сагыш салбайн турарында. Ону ийиги чергениң айтырыы кылдыр көрүп турары таарышпас. Бистиң майгыннарывыс эргижирөөн, дус чедиргези чорбастаан, боолар-биле бисти хандырбастаан. Чурттап турарывыс тайга черге ац-араатан, чүү турбас дээрил.

Ивижилериң бо хомудалдарынга немеп каар чүүл болза, мергежилдиг малчыннарны иви малдаарынга хаара тудар херек. Иви ажылынга үзелдиг кижилер тывылбастаан. Чайын Сайыр-Хадыда, кыжын Шивей-Бажында Кара-Хөлде турар ивизинче ажылдадып чорудар улус тыппайн, совхоз дирекциязы пат болур апарган. Амгы үеде ивижилер болуп ажылдап турар кижилер ол ажылга шагшаавдан бээр ажылдап келген уктуг ивижилер—Тожунуң Тожамага, Улуг Оо-га, Каа-Хемниң Оюмга, Шивейте чурттап чораан кижилер болур-дур. Хоочун ивижилер Кол Чаш-оол, Кол Шанчыма, Иргит Балан ышкаш дуржулгалыг ивижилерни солуур кижилерни совхоз белеткеп албайн турары четпес.

Совхоз дирекциязы-даа, мал ажылының тускай эртемниглери-даа ивижилерге четпейн, оларга деткимче дуза чедирбейн турар болгаш оларның ажыл, амыдыралын сонуургап көрбейн турарынга малчыннар хомудан турары чөптүг.

— Бистиң бода мал бригадири эш Черных ийи-чаңгыс барбас аргажок болу бергеш чеде бээр бооргдан өске, кымдаа биске келбес-тир — деп, Иргит Балан хомудан чугаалап орар.

Совхоз дирекциязы хой ажылында кижилериң амыдыралын экижидер талазы-биле оларның ийи ээлчег-биле ажылдаарын организастап турары эки. Ынчалза-даа ивижилериң амыдыралын экижидер дээш чорудуп турар ажылы кончуг куду деңнелде. Хамык чүвени ийи-үш ивижиже чая каапкаш көрүп олурар чорукту моон соңгаар соксадып, иви ажылын экижидеринче кол кичээнгейни салыр ой келген деп малчыннар шын санап турарлар.

А. НУГУУРАК.

Балыкчылар

Тожунуң каас чурумалдыг Азас хөлдүң кыдыында Кызылдың балык заводунуң ийи бригадазы, ажылдап турар. Ийиги кварталда олар 90 ажыг тонна балыкты туткаш, садыг организацияларынче чоруткап.

Бригадалар аразында социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда Леонид Булатовтуң удурткан бригадазы шылгарап, чартык чылда балык тудуп дужаар планын 130 хуу күүседиккен. Ында дуржулгалыг балыкчылар Кол Шырапович Дажанмай биле Сайсүрүп Кенденович Кол олар чартык чылдың планын ажыр күүседиккеш, чылда 13 тонна балык дужаар планын чүгле күүседир эвес, а харын 16 тонна чедирерин хүлээнгеннер.

Кызылдың балык заводунуң дирекциязы балык тударының чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш чугула хемчегларни ап, Хам-Сырада, Сыстыг-Хемде балыкчы звеноларны немей организастап тургускан.

К. ХЕРТЕК.

ШКОЛА СЕПТЕЛГЕЗИ

Кара-Хөл 8 чыл школазы ССРЭ-ниң 50 чыл өөнга уткуштур социалистиг хүлээлгени алгаш, чайгы септелгениң планын баш удур чогаатказ, бүдүрүлге хуралынга бадылап алган. Аңаа школаның бүгү башкылары, техниктиг ажылчыннары мурнуку чылдарда чедир кылдынмайн турган үүлдерни кандыг арга-биле шынарлыг, дүргеп, чедимчелиг кылып алырын сүмележип дугурушкан.

Ам бо хүннерде школа септелгезинде 17 кижи составтыг ажылчыннарның тускай звенозу ажылдап эгелээн. Кижи бүрүзү аразында чарыштыг. Ооң түңнелин ССРЭ-ниң 50 чыл өөн уткаан байырлал бетинде түңнээр деп шиитпирээн. Оларның социалистиг чарыжының кол уг-шии болза: ажылдың шынарын экижидер, янзы-бүрү тудуг материалының камналгазын чедип алыр, ажылга бөөк, шынар чок кылыр чоруктарны болдурбас, септелгениң темпизин дүргедеткеш, ажылды чогуур хуусаада доозар, күш-ажылдың чурумун шыңгыы сагып тургаш, ажыл шагын чөп ажыглаар.

Үстүнде негелделерге даянгаш, дараазында ажылдарны кылган: 5 печканы чаарты кылган, столовая, школа, интернаттың чугайлаашкыны, ооң будуушкуну доозулган, парталарны септээш, будаан.

Кылган ажылдың түңнелин хүннүк-не эртенги беш минутага түңнеп, даарта кылза чогуур үүлдерни бөгүн сүмележип алыры чаңчыл апарган.

Техниктиг ажылчыннар Матпаа Хертек, Долзан Күжүгет, Анай-оол Салчак, Мыйыран Хертек школа септелгезинге иденкейлиг киржип, шудургу ажылдап турар.

Чаа өөредилге чылында септелгени шынарлыг, эрте доозар дээш школада ажылчын бүрүзү кызымаккай ажылдап турар.

С. ХЕРТЕК.

Бай-Тайга район.

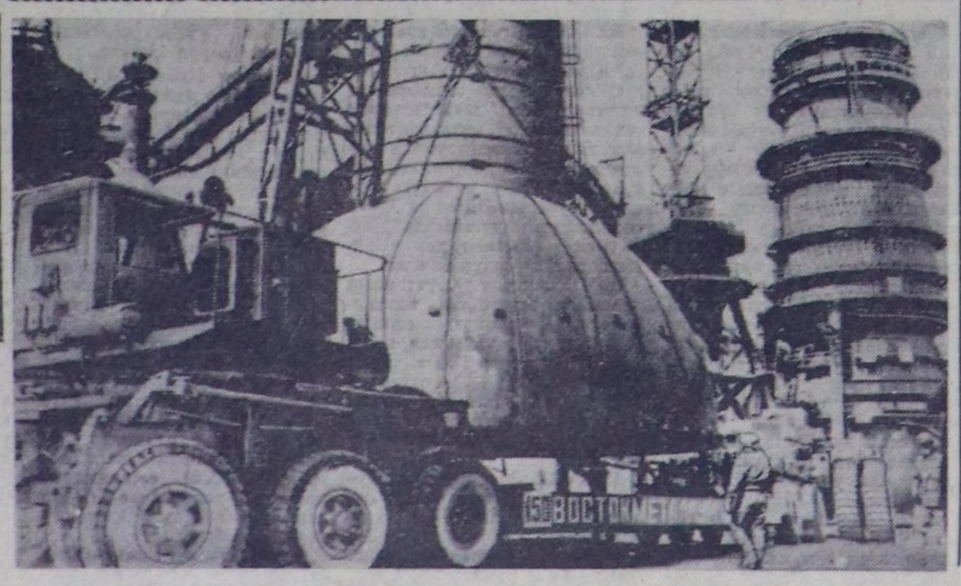

ЧЕЛЯБИНСК. № 1 чаа домна суугузун Челябинскиниң металлургия заводунда дүргеп темпилер-биле тудуп турар. Металл конструкцияларның улуг блоктарын эптээриниң өрнакчы аргаларын ол тудугда ажыглап турар.

ЧУРУКТА: агаар чылыдар конусту күчүлүг автоприцепниң тудугда чедирип келгени. Оң талазында—эптеп турар тугунуң корпузу.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

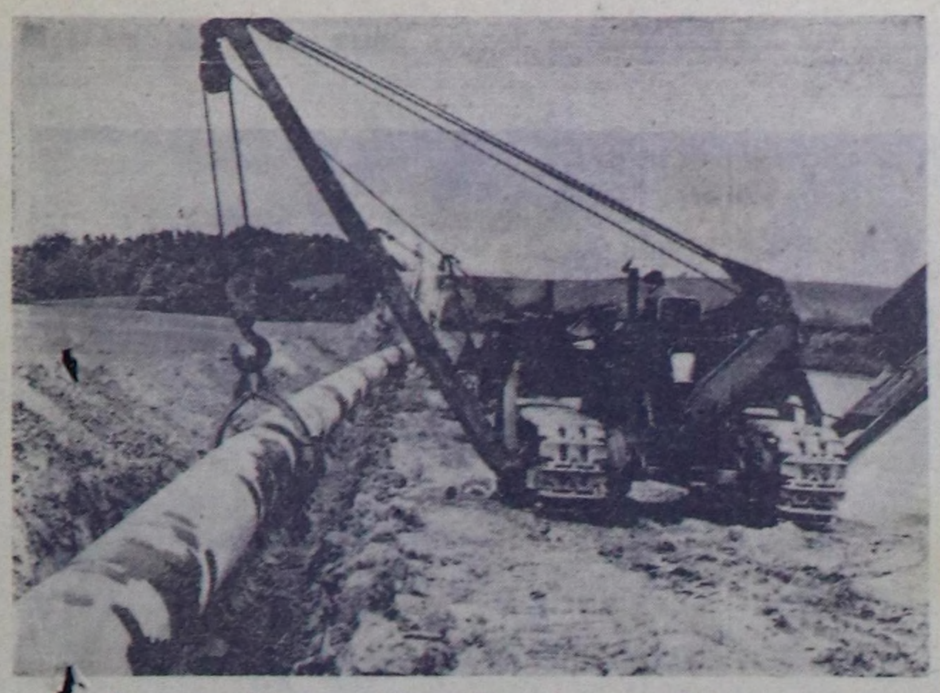

Польша Улус Республиканың болгаш Герман Демократтыг Республиканың бүдүрүлгелеринге одаар үүлдү болгаш чиг-этти чедирип турар «Найырал» дээр нефть дамчыдылгазының ийиги адыр шугумун тудары Польша Улус Республиканың девискээринде дооступ турар. Ол тудугну Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттарның акы-дуңма кады ажылдажылгазының дээштииниң эң чырыткылаңчак үлегери кылдыр Польшада ынчалдыр санап турар. Совет нефтини албас болза, польша нефтехимия үлетпүрүнүң хөгжүлдези болдунар арга чок деп, тускай эртемниг кижилер онзалап демдеглеп турар.

ЧУРУКТА: дамчыдылга шугуму.

ЦАФ—СЭТА-ның фотозу.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Эрткен неделяның болуушкуннарындан

ДАЙЫННЫ КАЛБАРТКАНЫ БОЛГАШ ПАРИЖТЕ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

АКШ-тың болгаш сайгон чалчаларның төлөөлери Вьетнам талазы-биле дөрт таланың Парижке болуп турган чугаалажыышкыннарын ийи ажыг ай иштинде үзүп келген. Ол болза ооң-биле кады ВДР-те удур агаардан дайынны көстүп көрбөөни-биле калбарткаының. Вьетнамның мурнуу талазынга америк дайынзырактарының чаа-чаа кемниг үүлгедиглериниң үези болган.

Хоорайларны, чурттакчылыг черлерни, школаларны, эмнелге черлерин массалыы-биле бомбалаанындан чоннуң ортузунга коргарал хөй болган. Амгы үеде америк «В-52» болгаш «Фантом» дээр самолёттары ВДР-ниң суг чалдарын, плотиналарын, гидротехниктиг тудугларын план ёзугаар бомбалаарынче шилчээн, оларны үрей бомбалаар чорук улуг үеге чедирип, 15 миллион кижиниң амы-тынын кыжаныгга таварыштырып болур.

Ындыг араатанзыг чорукбиле, ВДР-ниң далай өртээдеринче кирер сугларны миналап-даа турары-биле америк дайынзырактар вьетнам улусту дискек кырынга сөгүртүрүн орадажып турар. Ынчалза-даа оларның араатанзыг ол планы шиитпирлиг өйтур шавыышкынга таварышкан, вьетнам улустуң маадырлыг чоруу сыныш чок болган. Ынчангаш АКШ-тың төлөөлери париж чугаалажыышкыннарынга ээп келир ужурга таварышкан. Дөрт таланың чугаалажыышкыннары июль 13-те катап эгелээн.

Ам ооң чедишкинниг болуру үүгле АКШ-тың чазааның туружундан, дайын чорудулгаларын өскедырынга болгаш ёзулуг чугаалажыышкыннарны эгелээринге АКШ белеп бе дээрзиндеп хамааржыр. Ынчаарга херек кырында байдал өскерилбөөн. АКШ-тың ужар үүлү Хайфонче, өске-даа улуг хоорайларже, суг чалдарынче болгаш плотиналарынче халдаашкыннарны күштелдирген. Мурнуу Вьетнам Республиканың Революсчу Түр чазааның (МВР-ниң РТЧ-зиниң) төлөөлериниң баштыңы Нгуен Тхи Бинь-ниң медеглелиндеп алырга, Парижте чугаалажыышкыннарның бодунга америк тала болза АКШ-тың президентизиниң май 8-те салган негелделерин үүгле каттаан.

МВР-ниң РТЧ-зиниң киргени тайбыңның чеди үүл саналдарынга АКШ харыны бербээн, ынчаарга чогуур шиитпирни үндүрүп алырынга ол саналдар угаазыладыг болгаш чөптүг үндезин болур ийик. Ак бажының медеглелиндеп ап көөрге, Мурнуу Вьетнамга каттышкан чазак тургузарынга АКШ удурланып, бирги өөдчетде айтырыгның дайын талазы-биле үүлдерин шиитпирлээрин негеп, политиктиг айтырыгларны соңгаарладып турар.

Ооң-биле холбаштыр, вьетнам айтырыгның шериг-даа, политиктиг-даа талаларын хары угда шиитпирлээр ужурлуг дээрзин ВДР-ниң төлөөлериниң төлөөлекчизи Нгуен Тхань Ле демдеглээн. Бүгү айтырыглар талазы-биле шиитпирлерин хүлээп алырының мурнунда Мурнуу Вьетнамда дайын чорудулгаларын соксаткан турар ужурлуг.

ЧӨӨН ҮЗЕЛДИГ КҮШТЕРНИҢ ЧАҢГЫС ЭВИ

Францияда чөөн үзелдиг күштерниң чаңгыс эвиниң чаңгыс эптиг хөделиринге быжыг үндезин тургустунган. Францияның Коммунистиг партиязының (ФКП-ниң) болгаш Францияның Социалистиг партиязының (ФСП-тиң) аразынга чугаалажыышкыннарның соонда хүлээп алдынган кады кылган чазак программазы болза, чөөн күштерни сырый каттыштырарының боттуг үндезини болу берген. Ол программаны компартияның июльда болган национал конференциязы болгаш Социалистиг партияның национал конференциязы бадылагылаан. Июль 13-те каттышкан ол чазак программазынга бодунуң каттыжып турарын илередип, чөөн үзелдиг радикалдар база программага ат салган. Ооң-биле холбаштыр ФКП-ниң Чиңгине секретарының оралакчызы Жорж Маршениң медеглээни болза: «Амдан эгелээн бистиң кол сорулгавыс — ажылдап кылдынган, хүлээп алдынган болгаш үүлдүг деп көрген программаның тиилеп үнерин хандырары болур...»

Ажылчын аңгының чаңгыс эви болгаш демократтыг күштерниң эвилели дээш демисел — коммунистерниң доктаамал принципиалдыг политиказы болур. Эвилел болза капиталга болгаш реакцияга удур демиселдиг чедишкиниг болуруның магадылалыдыр. Улусчу фронтунуң чаңчылдары Францияда ам-даа чурттап турар. Улус масса болза олар чөөн үзелдиг күштер-биле эвилел тургузуп алырга, ажылчы чоннар эңне чедишкинниг болуп турган дээрзин эки билип турарлар. Коммунистер болгаш социалистер чаңгыс эп дугайында дугуржулга кылып алгаш, социал талазы-биле чугула чаалап алыышкыннарны чедип алган чаңгыс фронтуну тургусканы 1934 чылда байдал ындыг болган. Делегейниң ийги дайынының үезинде база ындыг болган, ынчаарда национал фронт тургустунган болгаш удурланыышкынның национал чөвүлелиниң программазы хүлээп алдынган. Францияның хосталганының болгаш дайын сөөлүндеги баштайгы чылдарының үезинде база ындыг болган, ынчаарда коммунистер болза социалистер-биле кады чазакка кирип турганнар.

1969 чылдагы президент соңгулдазынга чедишкин чок болганының соонда социалистиг партия барыын үзелдиг-биле эвилелдежириниң оруунда ойталаап, чөөн күштер-биле эвилелдежириниң оруунга киргеп, ынчангаш каттышкан чазак программазын ажылдап кылганы ол-дур.

Францияның мурнунга социализмче орукту ажыдар төлөөде, чурттуң политиктиг, экономиктиг болгаш социал амыдыралынга ханы өскерлиишкиннерни кылыры ол программада көрдүнген. Экономиканың кол адырларын — банк болгаш сан-хөө секторун, даг-руда, химия, ужар үүл болгаш космос, металлургия үлетпүүлериниң болгаш үлетпүрүнү ядролуг адырларының бүдүрүлгелериниң элээн кезээн национализастаарын программада саналдан турар...

Францияда болгаш Барыын Европаның өске-даа чурттарында чөөн үзелдиг күштерниң чаңгыс аай хөделиишкининиң быжыгыышкыны реакцияның доктаал чок чимзениишкиннериниң байдалында болуп турар. Италияда Андреоттиниң чазаан тургусканы барыын угланыышкынче эргилишкин болган, ол чазакта социалистиг партия кирбөөн болгаш ооң-биле кады компартияга хамаарыштыр өжөөнешкек чорукту калбарткан.

С. ЛОСЕВ.

(СЭТА).

ХҮЛЭЭП КӨРГЕН

ДАР-ЭС-САЛАМ. (СЭТА). Каттышкан Республика Танзания Бангладеш Улус Республиказын хамаарыышпас, бот эргелиг күрүне кылдыр албан ужурунда хүлээп көрген. Ол дугайын Дар-эс-Саламда парлап, чарлаан чазак медеглелинде чугаалап турар.

ЭКИ ЭГЕ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индий-пакистан кызыгаарының чоогунда индий девискээрге суг үерлээшкиниң болдурбас хемчегларге эргежок чугула деткимчени кылырына белеги дээш Пакистанның чазааның Индияның чазаа ооруп четтириишкинин илереткен. Пакистанның чазааның ындыг күзелин Делиде ийи чурт аразында тургустунуп турар кады ажылдажылтага эки эге деп көрүп турарын «Нэшнл геральд» солун бижээн.

ГАЗТАРНЫ АЖЫГЛАП ТУРАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттар Вьетнамда дайында химиктиг чепсекти ажыглап турар.

ЮПИ агентилелдиң корреспондентизиниң Сайгондан дыңнадып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың Шериг-Агаар күштериниң кезектери дайын чорудулгаларының үезинде «Си Эс-1» болгаш Си Эс-2» дээр күштүг хоранныг газтарны Мурнуу Вьетнамның чамдык районнарының кырында чашканнап турар. Бомбалар чазылган соонда «Си Эс-1» газ бодунуң хоранныг шынарын беш хонук дургузунда, а «Си Эс-2» газ—45 хонук дургузунда чидирбее.

Парлалга конференциязы

ПАРИЖ. (СЭТА). «Бо чөвүлел хуралга киржириниден ийи ай иштинде ойталап келгениниң соонда америк тала АКШ-тың президентизиниң май 8-те кылган негелдезин катап салган» деп, Мурнуу Вьетнам Республиканың Революстуг Түр чазааның төлөөлериниң баштыңы Нгуен Тхи Бинь медеглээн. Вьетнам талазы-биле дөрт таланың чөвүлел хуралының июль он үште катап ажылдан эгелээни-биле холбаштыр кылган парлалга конференциязынга ол ынча деп чугаалаан. Бистер америк төлөөлекчиден баштай шыңгыы бодангаш, дараазының хуралынга чаа, боттуг саналдарны кылырын дилээн бис деп, Нгуен Тхи Бинь уламчылаан.

АКШ-тың кандыг-даа болза чаа, боттуг саналдарын чугаалажып көөрүнге ВДР белен деп ВДР-ниң төлөөлериниң мурнуудан Нгуен Тхань Ле медеглээн. Американнар айтырыгның политиктиг талазын тоон көрбейн, дайынга холбашкан талаларын чугаалажып көөрүн оралдажып турар-дыр деп ол чугаалаан. Бистиң төлөөлерниң бо талазы-биле туружу шын боттуг деп Нгуен Тхань Ле чугаалаан.

Ооң соонда МВР-ниң РТЧ-ниң төлөөлериниң мурнуудан Ли Ван Сау чүве чугаалаап, Каттышкан Штаттарның Вьетнамда дайынны улам калбартканы, порттарны миналап турары, хоранныг будумелдерни ажыглап, араатанзыг бомбалаашкыннарны кылып турары делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштериниң киленгээшкиниг удурланыышкынын болдуруп турар дээрзин демдеглээн.

ВДР-ниң Президентизиниң кыйгырыы

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам Демократтыг Республиканың Президентизи Тон Дык Тханг 1954 чылдың Женева дугуржулгаларына ат салганындан бээр ам 18 чыл болур оюнга холбаштыр ада-чурттуларынга болгаш дайынчыларга кыйгырыг үндүрген.

Сөөлгү 18 чыл дургузунда америк империалистер 1954 чылдың Женева дугуржулгаларын каржызы-биле үревишаан, бистиң чуртувустуң мурнуу талазын чаа хевириңг колониязы болгаш америк шериг баазазы болдуруп алыр соруга-биле бистиң хамаарыышпас чоруувусче болгаш бистиң тускай догунналаашкыныысче халдап, чижеглээр үүе чок колониалдыг дайынны чорудуп келген деп кыйгырыгда чугаалаан.

Бо үеде америк империалистер ол дайынның эгелээн соонда эң-не хөй шериг-агаар болгаш шериг-далай күштерин мобилизастаан, бистиң чуртувустуң ийи зоваазын доктаамал бомбалап, боолап турар. Делегей эргезин үревишаан, хамаарыышпас болгаш тускай догунаан чурт болур Вьетнам Демократтыг Республиканың порттарын миналап база бүзөөлевишаан, олар бедик чалдарны, гидротехниктиг дериишкиннерни, экономиктиг объектилерни, школаларны, эмнелгелерни, уруглар садтарын үргедеп, бистиң адачурттуларывысты кырын өлүрбүшаан, сырый чурттакчылыг районнарже, хоорайларже, ооң иштинде Ханой найысылалга хоозурал чедирер халдаашкыннарны кылып турар.

ВДР-ге удур дайынны калбартканы Мурнуу Вьетнамда америк интервентилериниң болгаш Тхиеунуң аар-берге байдалын капчап-даа өскертээн дээрзин кыйгырыгда ооң ыңай чугаалаан. «Вьетнамчыдылга» политиказы бүрүн буурап дүжүүшкүнүң айыылында мурнуку хевээр турбушаан.

Каттышкан Штаттарның чазаа Вьетнамның хамаарыышпас чоруун, тускай догунаашкынын, чаңгыс эвин болгаш чурт-девискээр талазыбиле бүрүн бүдүн болурун хүндүлеп көөр, мурнуу-вьетнам чоннуң бот шиитпирлеттинер эргезин хүндүлеп көөр ужурлуг. Каттышкан Штаттар Вьетнамда кижи болгаш материал талазы-биле улуг когарадарны чедирип турар дайындан уштунуп үнер арганы АКШ-ка берип турар шын орук ындыг-дыр. Америк улустуң болгаш бүгү делегейниң улустарының чүткүлү база ындыг.

Вьетнам улустуң өмүнээзиниден Тон Дык Тханг акыдуңма социалистиг чурттарга, чазактарга, политиктиг, хөй-ниити ажылдакчыларына, бүгү делегейниң улустарына, ооң иштинде америк улуска сеткил-сагыжының ханызындан өөрүп четтириишкинин илергейлээн.

Кыйгырыгда ооң ыңай чугаалааны: вьетнам улуска удур америк империалистерниң кемниг дайынын шиитпирлиг буруу шавар, дайын соксазын дээш бүгү чүвени кылыр, ВДР-ни бомбалаарын, ооң порттарын миналаарын болгаш бүзөөлөөрин доп-дораан соксадырын, «вьетнамчыдылга» политиказын соксадырын, бүгү америк шериглерни болгаш америк лагерь чурттарының шериглерин Мурнуу Вьетнамдан үндүрерин, Мурнуу Вьетнам Республиканың Революстуг түр чазааның ийи кол айтырыг талазы-биле тодаткан чеди үүлден тургустунган саналын хүлээп алыры-биле шыңгыы болгаш үре-түңнелдиг чугаалажыышкыннарны чорударын Каттышкан Штаттардан негээр деп бүгү делегейде бүгү акы-дуңмаларны болгаш өңнүктерни кыйгырып тур мен.

Дж. Макговерн — демократтар кандидады

Мурнуу Дакотадан сенатор Джордж Макговерн ноябрь айда болур президент соңгулдазынга АКШ-тың президентизиниң албан-хүлээлгезинге демократтыг партиядан албан ужурунда кандидат кылдыр июль он үште дешиттиргеп. Ол партияның аңаа болуп эрткен съездизиниң делегаттары сенаторну дешпидери дээш 1865 бадылаашкыннарны бергеннер. Ынчаарга дешпидер эргени алырынга 1509 бадылаашкыннар четчир турган, ооң түңнелинде сенатор бадылаашкынның баштайгы кезээнге тиилегеп чедип алганы ол. Макговерниң чаржалакчылары сенатор Джексон болгаш Алабаманың губернатору Уоллес тус-тузунда үүгле 487 болгаш 378 бадылаашкыннарны алгаш аңаа четпээннер.

Джордж Макговерн 1922 чылда Мурнуу Дакота штаттың Эйвон дээр хоорайжыгажынга төрүттүнген. Ол делегейниң ийги дайынының үезинде Барыын фронтуга бомбардировщик ужудукчузу бооп киришкен болгаш элээн каш дайынчы шаңналдарлыг. Ооң допчу намдарын бижээн Роберт Энсоннуң айтып турары-биле алырга, Макговерн дайындан долузу-биле «шуут өскерилген» ээп келген. Ол өөредилгезин уламчылап доосканаш, бодунуң күжүн политикага шенеп көрген. Ооң политиктиг ажыл-чорудулгага сонуургалы деңшилгелиг партияның баштыңы Генри Уоллестиң салдары-биле улгаткан. Уоллестиң даштыкы политика талазы-биле үзел-бодалдары аңаа онза тааржыр турган. Мен дөртен чылдарда-ла «Каттышкан Штаттарның даштыкы политиказы хей-ле черге Совет Эвилели-биле дүшкүүрелдиг чорукту болдуруп турарын билген мен» деп Макговерн боду чугаалап турар.

Демократ Макговернни 1957 чылда америк конгресстиң төлөөлекчилер палатазының кежигүнүнге, а 1962 чылда — сенатор кылдыр соңгаан. Ынчан ооң соңгулда мурнунда чорудуп турган кампаниязын Кеннединиң өг-бүлези идепкейлиг деткип турган. Макговерн сенатка тургаш, Вьетнамда америк агрессияга удурланып турган.

Макговерн бодунуң амгы үеде соңгулда мурнунуң кампаниязын база-ла дайынга удур үзел-бодалынга үндезилээн. Ол, Вьетнамда дайынны доп-дораан соксадыры дээш, ооң америк чепсектиг күштерни шуптузуп үндүрери дээш, сайгончу эрге-чагырганы деткиири соксадыры дээш туржуп турар.

Ол, чепсегленишкиниң улуг өртектиг ракета системаларын тургузарынга дым удурланып, стратегтиг чепсегленишкиннерни кызыгаарлаар дугайында совет-америк дугуржулганы шиитпирлиниби-биле деткип турар.

Иштики политика талазы-биле Макговерн Американың кризистиг айтырыгларын шиитпирлээрде амгы угланыышкынны өскертириниң эргежок чугулазын өске буржуаз политиктиг ажылдакчылардан артык билип турар. Чогум-на ынчангаш ол АКШ-тың шериг бюджеттеринде айытган чарыгдалды дыка кылырарын саналдап, ядыытрецги болгаш аш-чут чорукка удур демиселдиң кампаниязынга идепкейлиг киржип, үндүрүг-дадывыр онаалгазының системазын чаартыр талазы-биле саналдарын киирип турар. Ынчалза-даа Макговерниң иштики политика талазы-биле саналдарын үндезин чаартылгаларны көрбейн турар болгаш капиталистиг системаны буржуаз реформисчи арга-биле «экижидериниң» кара чаңгыс аргазын илередип турар.

Демократтыг партияның съездизи сенатор Джордж Макговернни президентиниң албан-хүлээлгезинге келир соңгулдага кандидат кылдыр дешиттиген болгаш демократтарның соңгулда мурнунда политиктиг шугумун бадылаан. Ол ышкаш съездиниң делегаттары Макговерниң дешпиттен Миссури штаттан сенатор Томас Иглтонну оралакчы президентиге кандидатуразын база бадылаанар.

Т. Иглтон 42 харлыг, ол католик чүдүлелиг болгаш юрист эртемниг.

Түңнел хуралга Джордж Макговерн чүве чугаалаап, бодунуң программазының кол кол үүлдерин тайылбырлаан.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫ: РУДА ТЫВЫЖЫ ЭГЕЛЭЭН

Приморье крайның соңгу талазында тудуп турар Тернистогокскиде күүлүг рудниктиг баштайгы бүдүрүлге участогун ажыглалга киирген. Коргулчун-биле байлак хөй руданы дагжыларның Таежный суурунда ажылдап турар руда болбаазырадыр кылыр фабрикага июль 13-те чедирген. Приморьечилерниң бо күш-ажылчы тиилелгезин металлургтың хүнүнге тураскааткан.

Чурттуң коргулчун тывыжының улуг бүдүрүлгезиниң коллективи Сихотэ-Алиньниң чер иштинде чаа байлактарын ажылдап кылырынга белеткеп турар.

ВЛАДИВОСТОК.

(СЭТА-ның корр.).

УКРАИНА: УКРАИН ШӨЛДЕРДЕ ТҮЛҮК АЖЫЛ

Украинаның чер ажылдыгдары тараа культураларының шөлүнүң бешки миллион гектарында кезилдеп эгелээн. Республикада тараа ажаап алыышкыны түлүктээн. Ону бүгү областарның ажыл-агыйлары чорудуп турар. Мурнуу талада бүгү шөлдериниң бештиң үш кезиниң тараазын кезип алган. Кестинген тараанын чартык кезиинден хөйүн бастырган.

Бышкан тараа кодээнин ажыл-ишчилерин далаштыра берген. Ынчалза-даа чаашкын кезилдеп саадалып, бергедеп турар. Агаар-бойдустуң ындыг берге байдалдарында ажаап алыышкынны чедишкиниг чорударын механизаторларга күш-ажылды ылаптыг организастааны, техниканы билдилиг ажыглаары дузалап турар. Шынары дээш контроль биче эвес рольду ойнап турар. Хмельницкий, Винница болгаш өске-даа областарның хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында «Шынарның талоннарын» шөлче үнериниң мурнунда комбайнерлерге тыпсып берген. Талон бүрүзүнде хүннерни бижип каан, бир эвес ажылды агротехниканы үревейн күүсеткен болза, талонга бижимел кылбас, арыг артар, комбайнер белиткен төлевирни, шаңналды алыр.

Харьков, Одесса областарның ажыл-агыйларында кезилде үезинде улусчу контрольдун тускай штабтарын, бөлүктерин тургускан, диспетчер албанын эмгелээн. Ооң түңнелинде машиналарның ажыл чок аңаа турарын барык чок болдурган. Мун-мун механизаторлар бүрүзү 100-100 болгаш ооң хөй гектар кызыл-тас, арбайны кескен, 300-400 тонна тарааны бастырган.

Областарның хөй нуруузунун ажыл-агыйлары күрүнениң тараа хүлээп алыр черлеринге тараанны дужаап турар.

Тараанны ажаап алыры-биле дораан-на хөрзүнү күскү тарылгага белеткен турар. Республикада күскү тарылгага (арыг андарган черлерни катай алырга) үш миллион гектар черни андарган. Ол болза негеттинип турар шөлдүң үштүл бир кезии-дир.

КИЕВ.

(СЭТА-ның корр.).

БЕЛОРУССИЯ: МАЗТАРНЫҢ «ӨӨРҮНГЕ» НЕМЕШКЕН

МАЗ-53352» дээр чүк автомобилин заводка шылгап көөрүн дооскан. Кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң сүмелерин ёзугаар машинаның кузовунуң габариталарын көвүдеткен. Машинада 270 аът күчүлүг шимчедикчини тургускан, ынчангаш 8,5 тонна чүк чүдүрүп алгаш, шакта 85 километр чедир дүрген чоруп болур арганы ол берип турар. Кабинаның иштики дериин эки-житкен: чолаачыга рессор адаанда олурар чүвени тургускан. Удуур черин сайзыраңгайыткан. Өзектериниң түс-тузунда доктаадырының системазын чаа МАЗ-ка Ада-чурттун машина тудуушкунунда эң-не баштай ажыглаан.

Чаа чүк машиназының баазазынга бир чоруурда 23 тонна чедир чүктү сөөртүп болур автопоездилерни четчелеп болур. Оларны үүгле хоорайлар аразынга эвес, харын база делегей чүктерин сөөртүрүнге калбаа-биле ажыглап болур.

Ам Минскиниң автомобиль тудугжулары машинаны ведомстволар аразының шылгалдаларынга белеткеп турар.

МИНСК.

(СЭТА).

УЗБЕКИСТАН: ЧҮС ДЫЛГА

Ташкентиде ажыткан «Найырал» деп магазинде чүс дылга парлаан номнарны киирген. Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларга, социалистиг чурттарга парлап үндүргеп номнарны тускайлап бөлүктээн. Моон үүгле номнарны садып алыр эвес, харын база садыгда чок номнарны чагыдып ап болур.

ТАШКЕНТ.

(СЭТА-ның корр.).

ТАДЖИКИСТАН: ЭЛБЕК ДҮЖҮТТҮГ ГЕКТАРЛАР

Таджикистанның ажыл-агыйлары ногааларны ийи удаа олуртурун эгелээн. «Таджикплодоовощ» кол өргелелиниң тускайжыткан совхозтарының чер ажылдакчылары бо ажылды өскелерден эрте эгелээн. Механизаторлар капуста, чеснок болгаш өске-даа культураларны ажаап алган шөлдерже тарылга агрегаттарын үндүрген. «Варзоб» болгаш «Орджоникидзебадский» деп тускайжыткан эң улуг совхозтар капустаны болгаш огурецти баштайгы он-он гектар шөлге олурткан.

ДУШАНБЕ.

(СЭТА-ның корр.).

Алжир Улус Демократтыг Республиканың чазаа янзы-бүрү хевирлиг кооперативтер тургузарынче улуг кичээнгейни салып турар. Ажыл-агыйны коллективтиг чорударының артык күштүүнге үүгле тараачыннар эвес, харын далайның ажыл-ишчилери база бүзүреп турар.

ЧУРУКТА: Алжир хоорайның чоогунда балыкчы кооперативтиң суг өртээлинде.

В. ПЕТРОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

АКШ-тың Демократтыг партиязының чаа даргазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың президентизиниң албан-дужаалынга Демократтыг партиядан кандидат Джордж Макговерн партияның национал даргазы О'Брайениң бодунуң хуузунда чылдактар-биле албан-хүлээлгезинден дүшкен дугайын чарлаан.

Партияның даргазының албан-дужаалынга негр херээжен Джейн Уэствуд олурар дээрзин Макговерн база чарлаан.

Джейн Уэствуд соңгулда мурнунуң кампаниязынга идепкейлиг киржип турар. Ол Макговернни соңгуур талазы-биле комитеттиң база бир даргазы болуп турар.

НААДЫМ ХҮННЕРИНДЕ

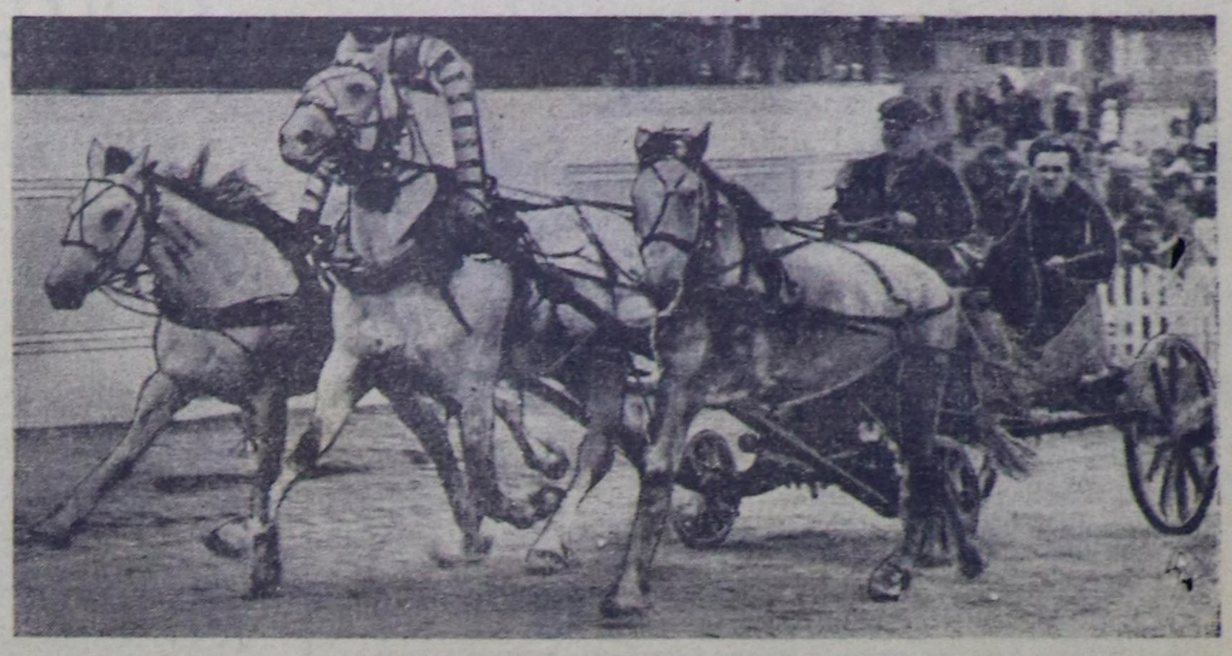

ЧУРУКТАРДА: шүүлген моге ВАСИЛИЙ БАЗЫР-ТАРАА биле үжүүрлешкен ВЛАДИМИР ДОҢГАК.
В. ЧАДАМБАНЫҢ фотолары.

АЪТ ЧАРЫЖЫ

Аът чарыжы чокка Наадым хөглүг эвес болгай. Бо удаада аът чарыжы спорттуң амгы үедеги нарын хевирлеринге болуп эрткен.

Найысылалдың ипподромун (ол дээрге шөлдү долгандыр чазаглыг орукка аът чарыштырар чер) кижилер долган. Эртенгинин он шак. ССР Эвилелиниң 50 чылынга турааскаатка күш-ажылдың, найыралдың Наадымының спортчу байырлалы ажыттынганын СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары С. К. Тока чарлаан. Чыылган хөй чонуң баарыбиле Бин-Хем, Каа-Хем, Таңды болгаш Улуг-Хем районнарның алды совхозунун, беш колхозунуң маргылдаага киржип келгеннери спорттуң «Урожай» эки тура ниитилелиниң тугун киискиткен эрткен.

Маргылдаага боттаң аът-тар, ийи дугуйлуг чиик терге кошкан аът, тергелиг үш кошкан аттар 1800, 2400, 3400 метр хемчээлдиг черге аттың сыр-кара маңы-биле болгаш челип чаржыр. Шупту 102 аът киришкен. Уксаа аайы-биле—дон, буденныйжы, орлов, орус челер дээр ускаалыг болгаш өскелери чурттуң экижиткен уксаалыг аттар бар болган. Назы талазы-биле дөрт харга чедир 25 аът, беш хардан өрү 78 аът бар. Маргылдаага 25-ле аскыр болгаш бе кииришпирген, өскелери аттар. Уксаа талазы-биле эки мөзүлүг төл алыр сорулга-биле аът спортунуң дүрүмнерин өзүгаар чазап каан аттарны маргылдаага кииришпирбес ужурлуг, ынчалза-даа мындыг маргылдаалар бисте чаа сайзыран гурары-биле ындыг хажыдыышкыннар база бар.

...Ынчангаш, маргылдааны көрүптээл. Маргылдааның көл судьязы кедээ ажыл-агый министрниң оралакчызы И. М. Суванди чогуур медээ берипторге, баштайгы ээлчегде 1800 метрге аныяк, дөрт харга чедир алды аът кара маң-биле казыргы дег ыдыплаткан, а ооң мунукчулары аттарның ооргазынга чыышына берген, ынчалза-даа аът-биле дөмей канчап-ла мурнаарыл дээн ышкаш, шыдашпайн турган хире болду. Салып үнген аттарның мурнунда бора аът барды. Удаваанда маннаан аттар ипподромну долганыпты. Демги-ле бора аът өскелеринге четтирбейн бир дугаарында келди. Доктаар черге коңга, кынгырт дээн соонда, тиилекчини алды: Виктор Жидеев мунган Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» совхозунуң «Иноходка» деп аъды дистанцияны 2,13 минута иштинде эрткен.

Ол-ла хемчээлге улуг болгаш аныяк аттарның бөлүк-бөлүк аайы-биле чарыжы уламчылаан, ынчалза-даа Виктор Жидеевтиң мунган бора аъдындан эки көргүзүглүү чок болган. Чарыштын бо хевиринге ийиги черни ол-ла районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозтуң «Почтарь» деп аъды (мунукчузу Александр Оюн) 2.15 минута үени көргүскеш, ээлээн. «Саян» совхозтуң К. Дондуп мунган «Казбек» деп аъды үшкү шаңналга четкен.

Дараазында 2400 метрге чарыш эгелээн. Аная бөгай эвес түңнелди база-ла Каа-Хем районнуң ажыл-агыйларының аттары көргүскен. «Коммунизмче орук» колхозтуң «Вихрь» деп кыр аъды (мунукчузу Петр Черных), 3,04 минутада келген. «Октябрь 30 чылы» колхозтуң кара-бора аъды (мунукчузу Андрей Притворов), шилги аъды (мунукчузу Александр Оюн) 3,07 минута иштинде маннап эрткен.

3400 метрге чарышка олла районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозтуң А. Притворов мунган «Угрюм» деп шилги аъды алган. Ооң шагы — 4,18 минута. Ийиги, үшкү черге «Өөк» совхозтуң «Орёл» (мунукчузу Александр Сат) болгаш Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң «Зебра» (мунукчузу Александр Чыргалаң) аттары болган.

Аът чарыжынга ыныктарның бир сонуургаар хевири — ийи дугуйлуг чиик тергелиг аттар чарыжы. Ол аттар чүгле челдирип, бөлүк аайы-биле 1800, 2400, 3400 метр хемчээлдиг черни дүрген эртер ужурлуг. Баштайында 1800 метрниң дистанциязынга эки түңнелди Бин-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтуң «Вьюн» деп кара аъды көргүскен, (башкарыкчызы Гавриил Перебажаков), шагы 2,58 минута. Ийиги черде Улуг-Хемниң «Күш-ажылдың хостуу» совхозунуң «Буран» деп аъды болган (башкарыкчызы Климентий Блинов).

Ооң соонда дистанцияга (2400 м) Таңдыда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң «Орлик» (башкарыкчызы Евстигней Гуляев), Каа-Хемде «Коммунизмче орук» колхозтуң «Сынок» (башкарыкчызы Владимир Пастухов) болгаш «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң «Буран» (башкарыкчызы Чоолу Монгалбин) аттары бирги үш шаңналдарга четкен.

«Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң «Кипучий» (башкарыкчызы К. Блинов), «Октябрь 30 чылы» колхозтуң «Желанный» (башкарыкчызы Д. Чирков) болгаш «Элегес» совхозтуң «Бубенчик» (башкарыкчызы Г. Михайлов) аттары 3400 метрниң дистанциязынга мурнап келген.

Адак сөөлүнде тергелиг үш кошкан аттарның чарыжы болган. Анаа «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң кошкан аттары (башкарыкчылары Е. Гуляев, Г. Монгалбин) бирги, ийиги черни алган.

Аът спортунуң солун, улуг маргылдаалары мынчаалдыр доозулган.

Маргылдаа чонга солун болгаш көрүштүг эрткен. Аът спортунуң хевирлериниң дүрүмнери нарын чүве төлээде, чамдык көрүкчүлерге маргылдаадан билдинмес хире үүлдер турган боор, ынчалза-даа аът спортунуң ямзы-бүрү хевирлеринге чонну чанчыктырын, ынаар хаара тударынга бо маргылдаа организастыг эрткени-биле эки өредиг болган.

Тыва чоннуң чанчыл болган оюну — ырак черге аът салыры — бо удаада болбайн барган, чүге дээрге, Кызыл хоорай чоогунда 20 километр хире дески хову чок болуп турар. Моон соңгаар ол айтырыгны шиитпирлээри чугаажок.

И. КРАСНОВ.

Кырында чуруктарда: аът чарыжының үези.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

КҮШТҮГЛЕРНИҢ КҮШТҮҮ ШҮҮЛГЕН

Июльдуң 15-тиг хүнү. Чаъстыг хүн турааа-даа Кызылдың «Хүреш» стадионунуң олуттарын ажылчы чон ээленген.

Хүндүскүнүң 14 шак. СЭКП ТК-ның кежигүнү, партия Тыва обкомунуң бирги секретары эш С. К. Тока ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга турааскаатkан күш-ажылдың чайгы байырлалы — республика Наадымының киржикчилеринге, чыылган ажылчы чонга партия обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң мурнуудан изиг байыр чедиргеш, оларның ажыл-ижинге чедишкиннерин, амыдырал-чурттаалгазынга аас-кежиктиг күзээн. Чаңчыл болган Наадымга турааскаатkан тыва хүрештиң маргылдаазын эгелээрин ол чыылганнарга дыңнаткан.

«Дээр-дээниң» таалаңчыг аалгазын үрер хөгжүм ойнай берди. Республиканың шилиндек 64 улуг, 32 аныяк мөгеи девип үнүп. Хүлер дег хүреш оңнуг кештиг, мөчек-мөчек ыыганнарлыг мөге-шыырак эрлер стадионунуң шолунге самнап-ойнааш чоруптулар.

Бистиң бир дугаарында сонуургаар айтырывыс ат сураглыг болгаш чаа озуп орар шыырак аныяк мөгелер кымнар барын болгай. Бо улуг маргылдаага районнарга болгулаан наадымнарга шүүлгеп, үжүүрлешкен база үшкү, дөрткү черлерни алгылаан шилиндек улуг болган аныяк мөгелер келген болду. Оларның аразында сураглыг мөгелер 1971 чылда республика чемпиону Валерий Араптаң (Тес-Хем), Тыва АССР-ниң каш дакпыр чемпионнары чораан Ондар Сюр-оол, Бичеоол Монгуд-оол, Василий Базыр-Тараа (үжелээ Улуг-Хем), Хомушку Киров (Бай-Тайга), Ооржак Апыш-оол (Чөөн-Хемчик), аныяк мөгелер Амырбит Даш-оол, Борис Дондуп (Каа-Хем), Владимир Доңгак (Өвүр) Ондар Чалчык (Чөөн-Хемчик), Павел Шактан (Эрзин) болгаш оскелер-даа бар.

Хүреш баштайгы салыгдан эгелээш шыңгыы спортчу демиселге болуп эрткен. Республиканың бирги чери дээш маргылдаага мөгелер эки белеткелдиг келгенин көргүскен. Бо болза, чер болганда тыва хүрештиң сайзырадыр талазы-биле чамдык хемчеглерни ан турарының көскү херечизи болур. Ылангыя моон мурнунда болгулаан республика маргылдааларынга Каа-Хем районундан эвээш мөгелер киржип турган болгаш оларның спортчу мергежили чавыс болуп келгени хойге билдингир болгай. Бо удаада каа-хемчилерниң төлээлериниң хүреш талазы-биле арга мергежилиниң өскөнин чыылганнар магадаан. Владимир Кенден чоокта чаа эрткен республиканың аныяктарының слёдунга болган тыва хүрешке шүүлгеп. Наадымга турааскаатkан хүрешке республиканың шыырак мөгелери Куулар Даш-оол (Өвүр), Сергей Доржу (Улуг-Хем) оларны октаан. Амырбит Даш-оол, Борис Дондуп шилиндек сес мөгеге чедир хүрешкен.

Эрзинниң аныяк мөгелери Сандан Анай-оол, Иван Магвал, Павел Шактан тыва хүрешке мергежип, озуп орарын көрүкчүлер мактаан.

Үшкү салыг эгеледи. 16 мөге арткан. Сураглыг мөге Ондар Сюр-оолдуң оваа Каа-Хемниң төлээзи Амырбит Даш-оол болган.

— Бичин оолга таварышкан-дыр, Ондар кандыг-бир кажар аргазы-биле октап каар болгай аан—дишкен үнер чыылганнарының аразында дыңналып турду.

Ындыг амыр чүве кайда турар ооор, аныяк эр атчыр-датчыр тутчуп турган, баштай догаан оарын ушту. Ийи дугаарында Даш-оол хоочун мөгени дегээлээш арыг-барын дүжүрду. Стадионда чыылган чон диңмиттиг адыш часкап, аныяк мөгеге баныр чедирип турду. Май 9-ка турааскаатkан хүрешке шүүлгеп Ооржак Апыш-оол (Чөөн-Хемчик) биле мынчан үжүүрлешкен Самоуу Сергей (Кызыл) оларның хүрежи солун болган. Олар оот-ооттарынга дыңнын чадап эдээн үр тутчуп турган. Апыш-оол артык күштүү болгаш аргалыы-биле оваан октаан.

Республиканың шилиндек мөгелериндеп 8 кижи арты: Василий Базыр-Тараа (Улуг-Хем), Амырбит Даш-оол, Борис Дондуп (шилиндек Каа-Хем), Ондар Чалчык, Ооржак Апыш-оол (шилиндек Чөөн-Хемчик), Валерий Араптаң (Тес-Хем), Владимир Доңгак (Өвүр), Павел Шактан (Эрзин).

Чараш, дүрген, ямзы-бүрү аргаларны аваангыр, чогуур үеэзинде ажыглаар талазы-биле Василий Базыр-Тараа өскелерден бо хүн ылгалып турган.

— Василийниң хүнү кирген-дир. Оваанга барган соонда биче-даа саадавас октап алыр. Маңаа күш чедер кижи чок хире-дир. Валерий Араптаң-па канчаар ийик—деп, бир кижи чугаалады.

— Чогум тыва хүрештиң билир, эки белеткелдиг эр олдур. Чамдык мөгелер эгин содаандан туттунушкаш турун алыр ышкажыл—деп, өске үн дыңналды.

Шынап-ла, көрүкчүлерниң бо чугаазы чөптүг. Ындыг кижилер, ылаңгыя аар деңилиг улустарның аразында бар. Моон соңгаар ону болдурбас ужурлуг бис.

Ооржак Апыш-оол биле Валерий Араптаң девип үнүп келгеш, хүрежи берди. Баштайгы минуталардан эгелээш, Валерий бодунуң оваан чай алындырбайн октап алыры-биле ямзы-бүрү аргаларны хереглээн. Ынчалза-даа чедишкин чок болду. Адак сөөлүнде Араптаң Апыш-оолду дегээлээш, аңдара тударга барып ушкан.

Василий Базыр-Тараа, Амырбит Даш-оолду, Ондар Чалчык Борис Дондушту, Владимир Доңгак Павел Шактанны туштузунда октагылап алган.

Күштүглериниң күштүү дөрт мөге шолче девип үнүп келди.

Василий Базыр-Тарааның оваа Валерий Араптаң болган. Бүгү улустуң качаңгейи ында баргаш. Чүге дээрге бо ийи мөгениң кайы бирээзи шүүлүр деп чүвени чон билген. Олар моон мурнунда маргылдааларга ийи удаа хүрешкен. Баштай Базыр-Тараа, ийи дугаарында Араптаң октаан. Ам үш дугаар хүрежин турары бо.

Валерий бодунуң оваан эгин содаандан алгаш чая туткаш күш четпеди. Василий карак чивеп дээр аразында Араптаңның солагай будундан сегирип алырга, ол оң холу-биле чер даянмышаан, дискектенин олура дүшкен.

Өвүрнүң мөгези Доңгак Владимир Ондар Чалчыкты буттап алган, саадатпайн-даа октады.

Арткан ийи мөге девип үнүп келген. Каш секунда иштинде удур-дедир көрүүп турган, эгин содаандан сегиржип алды. Василий Базыр-Тараа Владимир Доңгакты баштай доңгайты шелгеш, солагай будундан алган, чүтүрү идип чоруй октан кагды. Шүүлген моге Василий Базыр-Тараага чон адыш часкап, байыр чедирип турду.

СССР-ниң тургустунганының 50 чылынга турааскаатkан республика Наадымынга тыва хүрешке шүүлгеп Улуг-Хем районнуң мөгеи Василий Базыр-Тараага республика чемпионунуң лентазын Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары К. Д. Будук-оол куржап, республиканың күш-культура болгаш спорт комитединиң Хүндүлел бижиин, өртектиг шаңналын тывыскан. Үжүүрлешкен мөге Владимир Доңгакка, үшкү-дөрткү черни алган Валерий Араптаңга, Ондар Чалчыкка Хүндүлел бижиктерни болгаш өртектиг белектерни, бештен сес чедир черлерни эдээн мөгелерге мактал бижиктерни берген.

ВЛКСМ Тыва обкомунуң эң чараш аргаларны хереглеп, аваангыр дүрген хүрешкен аныяк мөгеге тыпсыр шаңналын Каа-Хем районнуң төлээзи Амырбит Даш-оол алган. «Тываның аныяктары» солунуң оваан октап алыр дээш бүгү күжүн үндүрүп, бар аргаларын ажылган, чүткүлдүг хүрешкен аныяк мөгелерге бөөр шаңналынга Павел Шактан (Эрзин), Темир-оол Хомушку (Бай-Тайга) олар төлептиг болган.

Наадымга турааскаатkан аныяк мөгелериниң хүрежи көрүкчүлериниң качаңгейин база хаара туткан. Бистиң аныяк салгалывыстың аразындан ийи-үш чыл эрткенде турза сыныг, тутса мөге эрлер илерен келирин маргылдаа бадыткаан.

Шыңгыы спортчу демиселдиг түңнелинде дөрт мөге арткан: Григорий Балдыржаа (Тес-Хем), Василий Сымчаан (Каа-Хем), Алексей Мижит-Доржу (Барыын-Хемчик), Владимир Сат (Өвүр).

1971 чылда аныяк оолдарның аразынга болган хүрешке республика чемпиону Г. Балдыржаа биле А. Мижит-Доржу сөөлгү салыгда сегиржип алды. Элэн атчыр-датчыр тутчуп туру. Балдыржаа хенертен шалыпкын ыыпчаан, эжин октаан, 1972 чылда республика чемпиону атты чедип алган.

Тес-Хем райондан келген шүүлген мөге Григорий Балдыржаага, үжүүрлешкен Алексей Мижит-Доржуга (Барыын-Хемчик) республиканың күш-культура болгаш спорт комитединиң Хүндүлел бижиктерин, өртектиг белектерин тывыскан. Үшкү-дөрткү черлерни алган Василий Сымчаан (Каа-Хем), Владимир Сат (Өвүр) оларга мактал бижиктерин, өртектиг белектерин берген.

Х. ТААН-ООЛ.

Футбол

ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның футболга шилиндек командаларының эң хуузунуң ужуражылгазы Васа хоорайга болган. Сан 1:1 болуп, хайымнашкан. Совет командадан Олег Блохин бөмбүктү 16-гы минутада киир тепкен.

Футбол талазы-биле чурттуң бирги чери дээш чемпионаттың ийи оюну эрткен субботада болган. Москванын «Спартак» командазы найысылалдың динамочуларын 4:1 санга удуп алган. Ол-ла хүн ЦСКА-ның футболистери «Динамо» командазынга 0:3 санга утпурган.

(СЭТА).

Б. Спасский—Р. Фишер

СОҢГААРЛАТКАН

РЕЙКЬЯВИК. (СЭТА-ның гускай корр.). Хөл-шыыраа талазы-биле делегей чемпиону деп ат дээш Борис Спасскийнин болгаш Роберт Фишериң аразынга июль 16-да болган үшкү салыгны соңгаарлаткан. Америк гроссмейстер бодунуң 41-ги кежүн бижин алган. Төөдүр ойнаары понедельникте болган.

Телевидение

ИЮЛЬ 18-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

19.00 — Телемедээлер. 19.20 — «Тулган тиктиг районунда». Документалдыг фильм. 19.35—«Бистиң планетавыс». Дамчыдылга. 20.05—«Чугаалажыг». Документалдыг фильм. 20.15 — «ГАИ-ниң экраны». Дамчыдылга. 20.25 — Телемедээлер. 20.35 — Чарлалдар, реклама. 20.40—«Эң-не узун дүн» ураң-чечен фильм. 22.05—22.45—«Сиилерге Галина, Ковалева ырлап берин тур». Фильм-концерт.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Агаар

Бүгүн республикага бүргеш, аныр, чаъс чаан, дициргээр. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураазы даглыг черлерге 18—23, өскелериниге 23—28 градус чылыг болур.

Кызылга булуттаар, биче чаъс чаар. Хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураазы 21—23 градус чылыг.

Кино

ИЮЛЬ 18-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Соолгу форт» 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Өлүм чок гарнизон» 15.30, «Толанчы» (1-ги, 2-ги кезектери) 17.30, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Канчап эр болурул» 9, 11, «Ужун үнерин чоппээрецер» 13, 15, 17, 19, 21 шактарда.

ЧААРТКАН СТАДИОН

Кызылда «Совет Тываның 5 чылы» стадионну чаартып, эде дерип кылган. Июльдуң 15-те ооң байырлыг ажыдыышкынына киржирп-биле республика Наадымының киржикчилери болгаш кызылчылар чыглып келген. Стадионну СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары С. К. Тока чыылганнарга чүве чугаалап, ажыктан.

Стадионнуң иштики хеварип эрги турганындан шуут чаартkан. Ам ында шыдыраа ойнаар чырык делгем ийи өрээлди, спортчуларның кеттинер өрээлдери, чылыг, соок суглуг душту база кылган. Ногаан көктүг футбол шолу ойнакчыларга ковчуг таарымчалыг кылдынган. Чиик атлетиканың шупту хевирлеринге маргылдаалар эрттиреринге стадион коптуг таарымчалыг.

Хоорайның бирги чери дээш чоруп турар футбол маргылдаазының киржикчилери «Сибирь» биле «Луч» командаларның ойнакчылары чаа стадионга бир дугаарында ойнаар аас-кежиктиг болганнар. Оюнну спорттуң ол хевиринге ыныктар улуг сонуургал-биле көргеннер. Спортчу демиселдиг түңнелинде сан 3:2 болуп «Луч» команданың тиилелгези-биле доозулган.

Воскресеньеде «Торпедо» биле «Стрела» командалары олла стадионга кужүн шенешкеннер. «Стрела» командазының футболистери бедик техниказын, арга-мергежилдиин көргүзүп, бодунуң удурланыкчыларын 5:1 санга утканнар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи агый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефон эьнофаган

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-ниин Министрлер Чөвүлелиниин чанында Тываның ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС—00742.